

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 28.

Onsdagen den 25 februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr statsministern och chefen för lantförvarsdepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde ämnade besvara herr Thorssons till honom framställda spörsmål rörande slipning av arméns bajonetter.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommission, handelsagentur och handelsresande och till lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, dels ock en i anledning därav väckt motion.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

Punkten 1.

Genom en den 30 januari 1914 dagtecknad proposition, nr 47, vilken av båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga i propositionen intagna förslag till lag om kommission, handelsagentur och handelsresande samt lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herr *Persson* i Norrköping, som ansett att, i motsats mot vad enligt lagförslaget 7 § vore såsom regel föreskrivet, kommissionär borde vara pliktig att för kommittenten uppgiva namnet å den med vilken han för dennes räkning slutit avtal.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.
(Forts.)

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Pettersson i Södertälje, som yttrade: I avseende på föredragnings sättet ber jag att få föreslå: att lagförslagen föredragas var för sig paragrafvis med ingresser, rubriker och utskottets hemställanden sist; att vid behandlingen av 1 § i lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande diskussionen må omfatta de i punkt 1 av utskottets hemställda upptagna lagförslagen i deras helhet; att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres; att för den händelse lagförslagen eller något av dem kommer att i en eller annan del till utskottet återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föränledas; samt att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

I enlighet härmed företogs först till behandling förslaget till

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Efter föredragning av 1 § lämnades på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har, såsom herrarna torde förstå, icke sedan jag blivit justitieminister haft tillfälle att ägna en mera ingående granskning åt det föreliggande lagförslaget alla detaljer. Lagförslaget är i sin helhet tillstyrkt av lagutskottet. Endast i en punkt förefinnes en reservation, nämligen rörande 7 §, i vilken enligt förslaget stadgas, att handelskommissionär icke, fränsett vissa undantag, är pliktig att för kommittenten uppgiva namnet å den, med vilken han för dennes räkning slutit avtal. I denna punkt har herr Persson i Norrköping anmält reservation, i vilken han säger, att han ansett, att kommissionären bör vara pliktig att för kommittenten uppgiva namnet å den, med vilken han för dennes räkning slutit avtal. Den motivering, som den skandinaviska obligationsrättskommittén lämnat för ifrågavarande stadgande har på mig verkat fullkomligt övertygande. Jag är således härutinnan ense med min ärade företrädare. Uppenbart synes mig åtminstone vara, att detta stadgande, vad de regelmässiga fallen angår, är både lämpligt och nödvändigt. Och här om finnes icke någon meningsskiljaktighet inom handelsvärlden. Huruvida till förekommande av missbruk på något enstaka område ett särskilt undantagsstadgande kan vara påkallat eller icke,

därom vågar jag icke nu uttala något bestämt omdöme, ehuru jag icke tror, att så är fallet. Skulle emellertid efter närmare utredning ett behov härutav anses förefinnas, så föreställer jag mig, att detta behov kan tillgodoses sedermera genom en särskild tilläggsbestämmelse.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

(Forts.)

Särskilt vill jag här emellertid framhålla, hurusom ju alla här äro ense om önskvärdheten av en ensartad och överensstämmande lagstiftning på ifrågavarande område inom de tre skandinaviska länderna. Skulle nu herr Perssons i Norrköping reservation vinna beaktande inom kammaren och riksdagen sedermera antaga det framställda ändringsförslaget, så förefinnes emellertid icke någon anledning att antaga, att Norge eller Danmark skulle foga sig häruti och frångå sin intagna ståndpunkt. Överensstämmelsen vore sålunda i en väsentlig punkt bruten, vilket enligt min mening icke vore lyckligt. För min egen del är jag upptylld av tacksamhet mot alla de män, från herr Lindhagen såsom den ursprungliga initiativtagaren till alla de övriga, som var och en på sitt sätt och var och en i sin mån sökt åstadkomma denna nya länk i den kedja av lagar, som förena de tre nordiska länderna. Jag vågar tro, att jag i detta fall — naturligtvis endast i detta fall — har samma mening som hela kammaren. Jag vågar därför hemställa, att kammaren, såsom ett synligt bevis på sin avsikt att vilja fortsätta på den inslagna vägen till gemensamt skandinaviskt lagstiftningsarbete, måtte utan vidare i allo godkänna lagutskottets hemställan om bifall till detta förslag till lag, vilket, enligt vad jag är förvissad om, kommer att visa sig vara en värdig efterföljare till den förut antagna förträffliga skandinaviska lagen om köp och byte.

Härpå anförde:

Herr Persson i Norrköping. Herr talman, mina herrar! Förvarande lag är till sitt innehåll dels ny och dels ingalunda så lätt för den utanför köpmannavärlden och utanför juristernas led stående lekmannen att begripa sig på. Emellertid är det väl ändå så, att lagens verkningar komma att i vissa stycken tränga sig ut till den stora allmänheten med både sina fördelar och sina nackdelar, vadan jag ansett det vara mödan lönt att efter bästa förstånd sätta mig in i, hur lagen skulle verka, och därefter bilda mig en uppfattning om densamma. Väl är jag fullständigt medveten om, vad som herr justitieministern nyss framhöll i sitt anförande, nämligen att lagen är ett led i den skandinaviska lagstiftning, som pågår och vilken helt visst har allas sympatier. Men därutav följer även, att man kan få riskera att svälja åtskilliga lagbestämmelser, som icke äro alltför sympatiska, och det gäller då att avväga, hur långt man verkligen skall vara med om att i gemensamhetens intresse och i intresset att få någonting igenom gå med på de olika bestämmelserna.

Lagen avser ju för övrigt att genom lagligen fastställda rätts-

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

(Forts.)

regler ordna dels förhållandet mellan å ena sidan s. k. kommissionärer, handelsagenter och handelsresande och å andra sidan deras kommittenter och huvudmän samt dels kundernas rättsförhållanden till dessa kommittenter, kommissionärer o. s. v. Någon lagstiftning förut i detta ämne har, som jag från början nämnde, icke funnits, om man undantager de synnerligen knapphändiga bestämmelser, som finnas i 18 kap. handelsbalken, där det talas om sysslomän och ombudsmän. Den föreliggande lagen är vidare, såsom framhållits, en produkt av arbetet inom en skandinavisk kommitté, och man har i lagen ansett sig böra taga med allt det väsentliga, som för närvarande genom avtal, handelsbruk och sedvänja redan praktiseras ute i det allmänna livet. Därvid har man tagit med icke blott de goda sederna, utan man har även medtagit de mindre goda för att icke säga vissa rent av dåliga, och det är en av dessa seder, som jag ansett mig böra särskilt påtala, vilket föranlett mig att framkomma med den reservation, som jag ansett mig böra foga till lagutskottets betänkande.

Först och främst gäller det, när man skall bedöma denna fråga, att se till, vad som egentligen menas med kommissionär. Det får man klart för sig genom innehållet i 4 §, som omtalar, att kommissionär är den, »som åtagit sig uppdrag att för annans räkning men i eget namn försälja eller inköpa varor, värdepapper eller annan lös egendom». Kommittent däremot är den, för vars räkning kommissionären försäljer eller inköper dylika varor. Och om kommissionären är köpman, så tituleras han i denna lag såväl som i allmänna språkbruket handelskommissionär.

Jag ber nu att få nämna, att lagförslaget i fortsättningen vidare innehåller bestämmelser om handelsagentur och om handelsresande, men jag skall i dessa delar av lagförslaget inte alls ha någonting att invända, enär jag anser, att bestämmelserna därutinnan äro tillfredsställande även ur allmänhetens synpunkt och ur de rent principiella synpunkter, som jag för mitt vidkommande anser mig böra lägga på denna lag. Jag håller mig därför utslutande till bestämmelserna angående kommission, och därvid skall jag gå direkt på en paragraf, som anses vara en av lagens allra främsta hörnstenar, nämligen 7 §, som behandlar kommissionärens skyldigheter. Där heter det, att »det åligger kommissionären att vid fullgörandet av sitt uppdrag iakttaga kommittentens intresse. Han har att såvitt möjligt följa kommittentens föreskrifter, att giva honom erforderliga underrättelser, särskilt om avtal, som han för kommittentens räkning slutit, samt att till kommittenten avgiva redovisning för uppdraget.» Och så heter det vidare: »Handelskommissionär är dock icke pliktig att för kommittenten uppgiva namnet å den, med vilken han för dennes räkning slutit avtal, med mindre skyldighet därtill följer av vad i 57 och 58 §§ stadgas».

Följaktligen är kommissionär, som för annan i eget namn köper eller säljer varor eller värdepapper, icke skyldig att för sin kommittent uppgiva, av vilken han köper varan eller, då det är fråga

om försäljningskommission, till vilken han säljer varan, utan han behåller denna sak för sig såsom sin egendom och är endast i några särskilda fall pliktig att yppa densamma. De fallen äro, närmare bestämt, då kommittenten misstänker, att kommissionären är i sådan ekonomisk ställning, att fara föreligger för att kommittenten icke skall kunna av honom utfå sitt tillgodohavande. Då äger han kräva, att kommissionären yppar namnet på den verkliga köparen av varan, för att kommittenten skall kunna vända sig direkt till denna, och utkräva sin fordran. Det är sålunda blott kommittentens *fordrings*intresse, som är tillgodosett, under det att i allt övrigt kommissionärens intressen äro tillgodosedda.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

(Forts.)

För att åskådliggöra, huru detta verkar, nödgas jag taga några exempel på kommissionshandel, sådan den kan förekomma och förekommer ute i den allmänna marknaden. Vi antaga exempelvis en liten tillverkare, en liten fabrikör eller hantverkare. Han börjar så nätt på en plats sätta sig ned och tillverka en vara, låt oss antaga — jag känner särskilt ett sådant fall — att det är en glasslipare, som satt sig ned för att tillverka kristallglas. Han är icke affärsman utan överlåter hela affärsverksamheten, hela försäljningen av sina tillverkade produkter åt en kommissionär mot viss provision, viss procent. Så går verksamheten några år och går framåt. Kommissionären arbetar kanhända bra, tillverkaren av varan arbetar ännu bättre genom att tillfredsställa kunderna med goda varor — eljest skulle ju verksamheten icke gå. Efter några år är den lilla verksamheten en rätt stor fabriksverksamhet. Då kan det inträffa, att kommissionären en vacker dag säger till fabrikören, tillverkaren: jag begär nu att erhålla högre provision eller bättre villkor. Om han icke får dessa sina fordringar uppfyllda, så säger han till varutillverkaren: då slutar jag med kommissionärskapet. Och vad inträffar då? Jo, ettdera av två ting: antingen måste varutillverkaren gå med på kommissionärens fordringar eller också själv övertaga varudistribueringen och affärsverksamheten, vilket betyder detsamma, som att han skall skaffa sig en ny kundkrets. Ty den kundkrets, till vilken hans vara gått, den vet han icke alls om, därför att den är kommissionärens tillhörighet. Kommissionären har ju ingen orsak i världen, utan tvärtom, att yppa för varutillverkaren, vilka som egentligen äro konsumenterna av hans vara. Kunderna betraktas såsom kommissionärens tillhörighet, och det är för tillverkaren omöjligt att komma i direkt förbindelse med varans köpare. Under sådana förhållanden är den lille varutillverkaren, den lille fabrikanten, den lille producenten så gott som prisgiven åt kommissionärens godtycke. Ty vi skola icke tro, att de kommissionärer, som det här är fråga om, äro några små stackars affärsmän. Det är stora, pampiga affärsmän som i väsentlig grad behärska sina kommittenter därför, att de lämnat dem förskott, bisträckt dem med pengar o. s. v., vilket gör, att kommittenterna i mångt och mycket äro i kommissionärernas händer.

Jag har anfört detta exempel — visserligen ett tänkt exempel,

Lag om kom-
mission, han-
delsagentur
och andel s-
resande m. m.
(Forts.)

men helt visst äger det sin motsvarighet i verkligheten — för att visa den synpunkt, jag nödgats anlägga på frågan. Jag skall taga ett annat från ett närliggande område hämtat exempel, som upprört mig vid mer än ett tillfälle. Det är nämligen så, att en del konstnärer här i Stockholm för att kunna avyttra sina tavlor lämna in dem till konsthandlare, som sälja dessa tavlor. Målaren säger: det minsta pris, ni får sälja denna tavla för, är 75 kronor. Men det är intet, som hindrar, att konsthandlaren tager 100 kronor för tavlan. Han tager då ut sin provision av målaren, för att han sålt tavlan, och behåller därjämte de överskjutande 25 kronorna, därför att målaren aldrig får vetskap om, vilken som köpt hans tavla. Praktiserande konstnärer här i Stockholm hava upplyst mig om, att detta är förhållandet. De vilja hava reda på, vilken som köpt deras tavla, bland annat därför, att det naturligtvis intresserar dem att veta, till vilken deras alster gått. Men detta blir kommissionärens hemlighet. Han talar icke om det. Han kan i allmänhet sätta sig på sina höga hästar, därför att dessa konstnärer till en början åtminstone i regel äro fattiga. De äro minsann glada att få inlämna en tavla hos dessa konsthandlare.

Detta förhållande skulle nu förebyggas, om icke lagen innehölle bestämmelsen om, att kommissionären icke för kommittenten behöver uppgiva namnet på den, till vilken han avyttrat kommittentens vara.

Jag skall taga ett annat exempel, som dock har mindre betydelse. Det gäller s. k. inköpskommissionärer. För den, som genom en sådan kommissionär gör inköp av varor, är det icke möjligt att få reda på varans egentliga ursprung, vilket naturligtvis för köparen vore av synnerligt intresse i vissa fall och, såvitt jag kan förstå, för affärs- och produktionsverksamheten av obestriddlig fördel.

Jag skall för att belysa denna paragrafs verkningar gå in på ett annat område, där det icke är fråga om försäljnings- eller inköpskommissionärer för varor, utan där det är fråga om kommissionärer för papper. De kallas vanligen fondmäklare. De flesta i denna kammare torde hava reda på eller åtminstone hava på känn, att det bedrives en oerhörd massa skoj, rent ut sagt, av vissa, naturligtvis icke alla, dylika personer, som handla huvudsakligen med papper. Vi tänka oss exempelvis, att en innehavare av en aktiepost inlämnar den till en mäklare och säger: Jag skall be, att ni avyttrar dessa papper för ett pris, lägst 210 kronor. Så kommer från annat håll anbud från en köpare att skaffa honom ett antal av de och de papperen för ett pris av högst 230 kronor. Mäklaren köper för det minsta pris, som är satt, nämligen 210 kronor, och säljer till den andre för det högsta pris, denne satt, 230 kronor. Han behåller de 20 kronorna i egen ficka jämte avtalad provision av både säljare och köpare. Det är på sådant sätt, som affärerna kunna tänkas tillgå, och som de väl även i praktiken tillgå. I stället borde det vara så, om det vore rättvisa i detta förhållande, att de 20 kronorna skulle delas mitt itu. Säl-

jaren borde få 10 kronor mera och köparen betala 10 kronor mindre, och provision borde utgå från dem båda till mäklaren.

Nu har den kommitté, som haft detta ärende under förberedande och utredande behandling, ingalunda varit blind för detta förhållande utan i sin motivering framhållit detsamma. Men den har dock icke ansett, att olägenheterna voro av den beskaffenhet, att man borde frångå den gängse praxis, som utbildat sig, och vilken man nu står i begrepp att lagfästa. Skälet för den sista punkten i § 7, som jag talar om, och som kommittén anför, har i korthet följande lydelse: »Om kommittenten kunde fordra att få veta medkontrahentens namn, skulle därav bliva en följd, att han sedermera kunde sluta avtal direkt med denne och sålunda förbigå kommissionären. För den, som idkar kommissionsverksamhet affärsmässigt, kan detta givetvis medföra stora förluster. Hans kundkrets är för honom en dyrbar del av hans affär, som han icke bör vara nödsakad att priggiva. Understundom ligger det också, såsom förut nämnts, i tredje mans intresse, att hans namn icke yppas av kommissionären.»

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.
(Forts.)

Jag har funderat rätt mycket, i vilken tredje mans intresse det kunde ligga, att medkontrahentens namn icke yppades av kommissionären, och jag har därom erhållit sakkunnig förklaring, att detta kunde vara av betydelse vid vissa affärstransaktioner med papper. Om exempelvis en innehavare av en större aktiepost i ett företag har väderkorn om, att dessa papper icke längre äro så goda, att affären går nedåt, eller om han exempelvis av andra orsaker vill avyttra denna aktiepost, begagnar han en mäklare. Skulle hans namn då bli bekant, så att man inom affärsvärlden finge veta, att han ville sälja sina aktier, skulle det kunna framkalla en kursnedsättning, framkalla baisse på fondmarknaden, till skada både för honom själv, som skall sälja sina aktier, och för affärsverksamheten såsom sådan. Å andra sidan, när någon vill söka erövra aktiemajoriteten i ett företag och gör ansträngningar för att genom en eller flera kommissionärer få uppköpa papperen, skulle, om hans namn komme ut, detta framkalla hausse, i ty att aktierna skulle stiga, och han skulle få betala dem till högre belopp, än han annars skulle behöva. Detta skulle medföra en osund spekulation.

Emellertid anser jag nu icke för min del, att dessa skäl äro av den vägande art, att man bör taga alltför mycken hänsyn till dem, i varje fall icke så vägande, att de uppväga de olägenheter, som jag anser följa av den av mig omnämnda bestämmelsen.

Jag skall slutligen anföra ett principiellt skäl, som ursprungligen ledde mig in på att närmare granska dessa förhållanden så gott jag kunnat. Det är ju icke så gott för en person, som varken är jurist eller köpman, att sätta sig in i dessa förhållanden. Vad som ledde mig därtill, var som sagt rent principiella skäl, och dessa stå orubbadt fast. Man talar så mycket om dyrtid, och med fullt skäl beklagar man sig däröver. Jag ber att såsom min övertygelse få framföra, att ett av de väsentliga skälen till denna dyr-

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

(Forts.)

tid är den långa väg, som varorna i många fall hava att passera från tillverkaren till förbrukaren, och vidare att längs kanten av denna långa väg äro placerade en hel massa mellanhänder, som alla skola leva på varan under dess vandring. Därigenom skruvas naturligt nog varuprisen väsentligen i höjden. Det principiellt riktiga är naturligtvis, att vägen förkortas för varan från tillverkaren till förbrukaren så mycket som möjligt, att dessa många överflödiga och även rent illegitima mellanhänder med sina intressen avskaffas, och att tillverkaren av varan kommer i så nära och direkt förbindelse som möjligt med förbrukaren av densamma. Det är ett av de grundfundament, som man ständigt bör hava för ögonen och ständigt iakttaga, ifall man verkligen vill göra, vad man kan, för att icke varuprisen onödigtvis och utan fördel vare sig för tillverkaren eller förbrukaren allt mer och mer skolas i höjden. Därigenom att mellanhänderna få möjlighet att för sig monopolisera kundkretsen, så att säga sättas i ett slags monopolställning, har man i stället för att undanrycka hindren för förkortandet av varans väg från tillverkaren till förbrukaren lagt sten i vägen för densamma.

Det är dessa principiella synpunkter, som jag nödgats anlägga på denna fråga, och därför har jag kommit till den ståndpunkt, jag intar. Jag vill med andra ord icke onödigtvis på något sätt medverka till, att de överflödiga och onödiga mellanhänderna — jag talar icke om de behöfliga och nödvändiga, som måste finnas — skola få en stark ställning. Jag vill tvärtom försvaga deras ställning, och det är därför, som jag icke har så ömt sinne för kommissionärerna, som jag kunnat av utlåtandet finna, att kommittén och även lagutskottet haft. Det är, som sagt, dessa rent principiella synpunkter, som lett mig till att närmare studera denna fråga och lett mig fram till det resultat, vartill jag slutligen kommit.

Jag skall icke längre uppehålla debatten. Jag skall inskränka mig till att göra yrkande om, att sista delen av § 7 utgår nämligen den del, som lyder: »Handelskommissionär är dock icke pliktig att för kommittenten uppgiva namnet å den, med vilken han för dennes räkning slutit avtal, med mindre skyldighet därtill följer av vad i 57 och 58 §§ stadgas». Väl observerade jag herr justitieministerns välvilliga vink om, att därest nu kammaren följde utskottet, så skulle det måhända finnas möjlighet att, såsom en motionär föreslagit och jag jämte en annan reservant biträtt, vid sidan av denna lag utarbета bestämmelser, som i någon mån skulle neutralisera de mindre goda verkningar, som man, jag tror mig vara förvissad därom, icke från något håll kan undga att erkänna, att denna bestämmelse skulle komma att medföra.

Den motion, som väckts, riktar sig huvudsakligen mot en enda punkt i detta kommissionärsskap, nämligen punkten om handel med papper, så kallad kombinationsaffär, där möjlighet gives för kommissionären att, genom att själv inträda, sko sig på kommittenternas bekostnad. Motionären utreder denna sak något i sin motion, och vidare upplysningar därom hava ju lämnats även i

utskottets betänkande. Jag ber dock att att få erinra därom, att jag för mitt vidkommande icke tror på, att vi genom bestämmelser vid sidan om lagen komma åt detta onda. Jag tror, att man i det fall, som motionären dragit fram, kommit rätt långt genom bestämmelserna i § 9, där det heter: »År limitum föreskrivet, bör kommissionären ändå betinga för kommittenten fördelaktigare pris, där omständigheterna vid avtalets ingående det medgiva», och genom en annan punkt. Men möjligt är dock, att man kan på ett annat sätt lösa denna fråga och avhjälpa denna olägenhet på ett tillfredsställande sätt. Därför skadar det aldrig, att saken ordentligt undersökes och utredes, varför jag naturligtvis utan betänkande gått med på det skrivelseförslag, som reservanten föreslagit, under förutsättning att möjligen icke det yrkande, som jag gör, vinner kammarens bifall, ty det är dock bättre med något än med intet.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.
(Forts.)

Jag ber att få säga, att det radikalaste sättet att komma åt dels vad motionären påpekat och dels de olägenheter, som jag tilllät mig framdraga, och dels andra liknande är att införa en bestämmelse om, att kommissionären skulle vara skyldig att för kommittenten uppge, till vilken han sålt, och försäljaren, av vilken han köpt, ty därigenom komme parterna i förbindelse med varandra, och den som sålde kunde få reda på, vad den andra betalat för för varan, och den som köpt, vad den andre begärt. Därigenom hade man kommit ett långt stycke framåt. Visserligen kunde bestämmelsen kringgåas, genom att mäklaren eller kommissionären skaffande sig en bulvan, vartill han kunde taga vilken springpojke som helst, men då skall han åtminstone bringa honom in på detta uppenbara kringgående av lagens bestämmelse, anda och mening, vilket däremot icke kan sägas vara fallet, så länge denna bestämmelse står där.

Nu är jag icke blind för, att därest mitt förslag går igenom, lagen rivs sönder, ty jag skall icke underlåta att upplysa kammaren om, att med denna bestämmelse i § 7 sammanhänga åtskilliga bestämmelser i övrigt i lagen, dock icke, såvitt jag förstår, sådana av den avgörande betydelse, att hela lagen därför behövde falla. Men även med risk av stora svårigheter att få en lag till stånd anser jag, att Riksdagen bör vara försiktig, så att den icke på den gemensamma lagstiftningens altare offerar alltför stora värden, alltför viktiga principer, ty då leder den gemensamma lagstiftningen i alla fall icke till den goda lagstiftning, som man med densamma åsyftar.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har riktat några anmärkningar mot den bestämmelsen i det föreliggande förslaget, som säger, att handelskommissionär icke är pliktig att för kommittenten uppgiva namnet på den, med vilken han för dennes räkning slutit avtal. Jag skall utan vidare genast erkänna, att denna bestämmelse i

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

(Forts.)

vissa fall kan lända kommittenten till förfång och att den ärade talaren så till vida kan hava ett visst fog för sitt uttalande. Men det är med denna sak som med nästan alla andra, att den har minst två sidor. Denna bestämmelse har icke alldeles utan anledning influerat i förslaget, och den föregående talaren har också haft godheten att redogöra för en del av de skäl, som varit bestämmande härutinnan. Men det är även andra grunder, som kunna åberopas till stöd för detsamma. I sådant avseende har kommittén särskilt åberopat, att det framstår för den merkantila uppfattningen såsom självklart, att kommissionären skall hava ifrågasvarande rättighet, där ej annat är avtalat. Om man enligt herr Perssons önskan skulle helt och hållet utesluta nu omförmälda bestämmelse, skulle man således lagstifta stick i stäv mot den rådande rättsuppfattningen inom de kretsar, som lagen närmast berör, och det vore väl icke riktigt välbetänkt.

Nämnda uppfattning inom handelskretsar har fått ett uttryck i kungörelsen angående fondmäklare i Stockholm den 8 februari 1901. I 3 § första stycket av denna författning stadgas nämligen, att i slutsedel, som fondmäklare tillställer kommittent över köp eller försäljning å fondbörs, icke upptagas andra namn än fondmäklarens och hans kommittents; och enligt andra stycket av samma paragraf äger fondmäklare, jämväl när uppdraget avser köp eller försäljning utom fondbörs, i slutsedeln utesluta namnet å köparen eller säljaren, såvida vid uppdraget gjorts förbehåll, att detta icke må yppas.

Emellertid, vilket avseende man än må fästa vid dessa skäl, så torde det även för personer utanför handelskretsarna stå alldeles klart, att bestämmelsen nog icke är så obillig mot huvudmännen, som en och annan kanske vill göra gällande. För det första bör man komma ihåg, att den obillighet, som man häri velat finna, åtminstone i någon mån uppväges av stadgandet i § 14, som säger, att i fall kommissionären underlåter att för kommittenten uppgiva namnet på den, med vilken han sluter avtalet, kommissionären i förhållande till kommittenten är ansvarig, såsom för egen skuld, för avtalets fullgörande. Vidare är också att komma ihåg, att det står en kommittent fritt att, när han åt en kommissionär giver uppdrag att för hans räkning sluta ett avtal, förbehålla sig, att kommissionären skall vara skyldig att för honom uppgiva, med vilken avtalet träffas. Då är kommittenten befriad från de olägenheter, herr Persson påvisat, för så vitt uppgiften om medkontrahentens namn verkligen bar en så stor betydelse, som herr Persson synes förmena. Därom kan man dock hysa olika meningar, och för min del tror jag, att herr Persson misstar sig, om han föreställer sig, att allt i detta avseende är väl beställt, i fall kommissionären vare sig genom lag eller avtal ålägges att meddela kommittenten namnet på den, med vilken han ingår avtal. Det borde nämligen knappast behöva påpekas, att för en kommissionär, som är oredlig eller vill hemlighålla saken, det är mycket enkelt att såsom nominell medkontrahent engagera en bul-

van — en kontorist, en vaktmästare eller någon annan person som är ekonomiskt beroende av honom — och då är kommittenten mycket litet hjälpt med att få veta dennes namn. Jag tror således, att ett ändringsförslag i den riktning, som herr Persson talat för, icke skulle vara till den nytta, som han föreställer sig.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

(Forts.)

Till sist men icke minst: mot varje förslag till ändring i detta föreliggande lagverk talar synnerligen kraftigt den omständigheten, som herr justitieministern påpekat i sitt anförande och som jag tror att icke heller herr Persson är okänslig för, nämligen att detta lagförslag är frukten av ett gemensamt skandinaviskt arbete, ett arbete, som icke varit utan sina svårigheter, och som ännu visst icke är slutfört. Samtidigt med att den svenska kommittén publicerat sitt betänkande, ha också de danska och norska kommittéerna gjort det för sina länders vidkommande. Men förslagen äro såvitt jag vet ännu icke framlagda för den norska eller danska representationen. Om det skulle vara så, att den svenska riksdagen eller, låt oss säga, blott andra kammaren skulle stryka en bestämmelse i detta förslag, är det mycket sannolikt, att detta kommer att bli ett ganska farligt hinder för de danska och norska lagförslagens framgång i respektive länder. Vi torde väl vara ense om, att detta dock för den stora sakens skull vore att i hög grad beklaga, och jag föreställer mig därför, att kammaren icke vill på detta sätt äventyra lagförslaget öde.

Vad den nu föreliggande § 1 angår, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr *Röing* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

2 och 3 §§; kapitelrubriken till 1—3 §§; 4—6 §§ med tillhörande överskrift.

Godkändes.

Härpå föredrogs 7 §. Därvid yttrade:

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Vid denna paragraf yrkar jag, att sista punkten utgår, nämligen den som lyder så: »Handelskommissionär är dock icke pliktig att för kommittenten uppgiva namnet å den, med vilken han för dennes räkning slutit avtal, med mindre skyldighet därtill följer av vad i 57 och 58 §§ stadgas.»

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Under återopande av vad jag nyss anført ber jag att få yrka bifall till paragrafen oförändrad.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt proposi-

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m. tioner å de under överläggningen gjorda yrkandena, godkände kammaren utskottets förslag till lydelse av paragrafen.

Återstående delar av lagförslaget.

(Forts.)

Godkändes.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar.

Godkändes.

Utskottets i punkten 1 gjorda hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens i fråga om lagförslagen fattade beslut.

Punkten 2.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts under punkten 1 omförmälda proposition hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren väckt motion, nr 281, däri herrar *Palmstierna* och *Jönsson* i Revinge hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville på lämpligt sätt föranstalta om utredning och förslag angående sådant stadgandes införande uti lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande, att kommissionärs möjlighet att vid s. k. kombinationsaffärer i strid mot kommittenternas intresse bereda sig själv vinst, måtte, därest så ske kunde, förhindras, och att ett dylikt tillvägagångssätt från kommissionärerers sida i alla händelser bleve i lagen uttryckligen förbjudet.

Utskottet hemställde, att den av herrar *Palmstierna* och *Jönsson* i ämnet väckta motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid denna punkt fogad reservation hade herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping föreslagit, att riksdagen med anledning av förevarande motion ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och på vad sätt, utöver vad i förevarande lagförslag iakttagits, ytterligare föreskrifter kunde meddelas i syfte, att kommissionär vid så kallad kombinationsaffär förhindrades att i strid mot kommittenternas intressen bereda sig själv vinst.

Punkten föredrogs, varefter

Herr *Palmstierna* yttrade: Herr talman! Jag har tillåtit mig att jämte herr *Jönsson*, båda ledamöter i trustkommittén, fästa uppmärksamheten på ett betydelsefullt spörsmål, som kommit under våra ögon, medan vi arbetat på frågan om fondpappershandels ordnande. Såsom nu riktigt anmärkts även av de båda ärade reservanterna, är det väsentligen två synpunkter, som reservanterna haft i sikte, nämligen dels spörsmålet om att få ordentliga lag-

bestämmelser och dels möjligheten att i övrigt genom administrativa stadganden få en rätsida på kommissionsaffärerna.

Nu anmärker utskottet och även reservanterna — och det synes mig, som om de framfört fullt giltiga skäl därför — att måhända den lag, som kommer till, verkligen ger tillräckligt effektiva stadganden, men då kvarstår å andra sidan det betydelsefulla spörsmålet, huruvida denna lag verkligen kommer att efterlevas och detta på ett område, där det är så utomordentligt svårt att verkligen kunna förmoda, att lagen bliver efterlevd såsom den bör bli. För det ändamålet är det mycket sannolikt, att det kräves administrativa stadganden och kanske även något tillägg till lagen. Vi hörde av herr justitieministern i hans förra anförande, att ehuru han för sin del åtminstone för ögonblicket fann det vara rätt svårt att säga, huruvida några bestämmelser möjligen böra tillkomma, var det i alla fall icke fullständigt uteslutet, att sådana kunde behövas.

Nå, det synes mig under sådana förhållanden, att ett beslut, avgivet i den riktning, som motionen utpekar, i varje fall skulle kunna vara gagneligt, emedan här genom trustkommitténs eller Kungl. Maj:ts försorg man på annat sätt finge en anvisning att verkligen försöka åstadkomma bestämmelser på detta område.

Jag vill inskränka mig till detta yttrande och icke närmare motivera saken och detta därför att vad själva spörsmålet angår har ju herr Sven Persson i sitt klara och utförliga anförande så upplagt hela ämnet för kammaren, att jag icke behöver ytterligare beröra det. Men det förefaller mig, att när vi nu antaga hela denna lag — en lag som i övrigt synes vara ett mästerstycke — bör det icke vara något hinder för kammaren att bifalla ett yrkande om utredning i ämnet; och jag tillåter mig därför att på nu anförda skäl i all korthet hemställa om bifall till den reservation, som herrar Lindhagen och Persson i Norrköping avgivit under andra punkten av utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Pettersson i Södertälje: Den föregående ärade talaren och hans medmotionär hava fäst uppmärksamheten på det, särskilt inom handeln med värdepapper förekommande förhållandet, att en kommissionär betjänar både köparen och säljaren såsom ombud. Motionärerna hava utan tvivel rätt uti att kommissionären på det sättet kan bereda sig själv orättmätig fördel. Han kan, såsom herr Persson framhöll i sitt exempel, få uppdrag utav en person att sälja ett värdepapper för lägst 200 kronor och av en annan att köpa samma värdepapper för ett pris av, låt oss säga, högst 230 kronor. Han kan utföra det uppdraget på det viset, att han tager 230 kronor av köparen och redovisar 200 kronor till säljaren. Om affären då rör sig om en post på exempelvis ett-hundra aktier, har han på den affären förtjänat en summa av trettusen kronor jämte provision. Det kan icke vara tu tal om, att detta är oriktigt.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

(Forts.)

Lag om kom-
mission, han-
delsagentur
och handels-
resande m. m.
(Forts.)

Nu hava motionärerna med påpekande av detta förhållande föreslagit, dels att ett sådant tillvägagångssätt skulle i lag förbjudas, dels att bestämmelser skulle införas, som rent av gjorde detsamma omöjligt. Vad då först beträffar själva förbudet mot ett dylikt sätt att handhava sitt uppdrag, så har lagförslaget redan upptagit detsamma. Lagen innehåller redan förbud mot ett dylikt tillvägagående. I 7 § stadgas nämligen uttryckligen, att kommissionären är skyldig att »vid fullgörande av sitt uppdrag iakttaga kommittentens intresse». I 9 § föreskrives ytterligare, att om säljaren eller köparen föreskrivit en viss gräns, under eller över vilken kommissionären ej får gå vid affärens avslutande, kommissionären ändock bör betinga kommittenten fördelaktigare priser än de, som betecknats såsom maximum eller minimum, »därest omständigheterna vid avtalets ingående det medgiva». Det lider sålunda intet tvivel, att en kommissionär, som förfar på sätt, jag skildrat, handlar icke endast oredligt, utan i uppenbar strid med denna lags bestämmelser. Men det är icke nog med det. Lagen stadgar också ansvar för en kommissionär, som handlar på detta sätt. Det stadgas nämligen i 15 §, att om en kommissionär visat försumlighet vid fullgörande av sitt uppdrag genom att, bland annat, handla oredligt, kommittenten kan vägra godtaga det av kommissionären för hans räkning ingångna avtalet. Vidare stadgas i 17 §, att en kommissionär, som visat försumlighet vid fullgörande av sitt uppdrag, är skyldig att giva kommittenten ersättning för den skada, som därigenom tillskyndats honom. Och slutligen kan den kommissionär, som handlat på angivet sätt, utsätta sig för straffrättsligt ansvar, ity att han gör sig skyldig till trolöshet mot huvudman. Det är alltså alldeles uppenbart, att lagen har förklarat ett sådant handlingssätt orätt och otillätligt samt att lagen anvisat särskilda medel att ingripa mot en kommissionär, som så förfar.

Men komma vi så till motionens andra önskemål — att förbudet verkligen skall göras levande, att man ställer så till att det, som förbjudes, icke inträffar — så erkännes, att något sådant har lagen icke kunnat åstadkomma. De, som hava skrivit lagförslaget, och de som därefter behandlat detsamma, torde nog vara ense om att ett sådant förbud har det icke varit tanke på att kunna få till stånd. Nu säga den siste ärade talaren och reservanterna, att man i alla händelser ju skulle kunna skriva till Kungl. Maj:t och begära att få en utredning därom. De ha särskilt pekat på att man kunde tänka sig införandet av en bestämmelse, som gjorde det till en plikt för kommissionären att alltid uppgiva för sin huvudman, när det föreligger en kombination av motsatta uppdrag, samt att i sådana fall dessutom för huvudmannen uppgiva, med vilken annan person han träffat avtal. Emellertid torde denna utväg icke vara tillfredsställande. Såsom jag i ett föregående anförande hade tillfälle att erinra om, är det en mycket enkel sak för en oredlig kommissionär att begagna sig av en så kallad bulvan. Det torde vara kammarens ledamöter bekant, att bulvanväsendet redan nu

hos oss förekommer i ganska stor utsträckning. Så mycket mindre tilltalande är det då att genom ny lagstiftning öppna nya fält för densamma. Härtill kommer också det skälet, att en skrivelse med ifrågasatt innehåll — låt vara icke i lika hög grad som ett direkt beslutat ändringsförslag — dock skulle vara ägnad att i Danmark och Norge framkalla det intrycket, att vi här icke vore sinnade att verkligen fasthålla vid den enhetlighet på detta lagstiftningsområde, som man nu har utsikt att komma till. Det skulle alltid giva det intrycket att vi genast vore färdiga att få någonting nytt i stället. Och även detta skäl synes mig vara ägnat att tala mot ett bifall till motionen.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.
(Forts.)

På samma gång jag säger detta vill jag emellertid också såsom min mening uttala, att jag tror, att denna motion gjort sin stora nytta. Den har varit till nytta därigenom att den har framkallat en offentlig diskussion om kommissionärers möjlighet att skaffa sig oskäligen vinst på kombination av uppdrag. Den har fäst uppmärksamheten på att det anmärkta förfarings sättet är orätt. Den har fäst uppmärksamheten på att genom denna nya lag förklaras ett sådant förfarande vara olagligt och den, som gör sig skyldig därtill, underkastad skadeståndsskyldighet och straffrättsligt ansvar. Och redan detta är, enligt min tanke, en stor förtjänst hos motionen, att den sålunda har riktat offentlighetens ljus på dessa förhållanden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten 2:o) samt avslag på motionen.

Herr Lindhagen: Denna sak har ju blivit utvecklad förut för kammarens ledamöter. Det är emellertid en ganska kombinerad fråga i själva verket för den, som inte är närmare inne i den. Men så mycket hava vi i alla fall på känn, att vi inse, att fondmäklareaffärerna är någonting alldeles för sig. Det är någonting, som det bör spridas litet mera ljus över, och det bör visas, att det inte här är bara frågan om spel, som några personer ha för sig, som ha värdepapper, varvid någon köper och en annan säljer, och som vederbörande kunna få finna sig i, utan det är någonting, som drar ned hela affärslivet indirekt och åstadkommer en ofantlig skada i många fall. Och om vi också inte äro sakkunniga i de labyrinth, som existera på detta område, har den stora allmänheten likväl en kännning av, att här är någonting, som är särskilt att ta hand om, och det är bra att få veta, att trustkommittéerna ha ägnat denna sak sin uppmärksamhet. Det behövs mera ljus och mera kontroll över detta spel på fondmarknaden. Ur den synpunkten har också för mig framstått som ett steg i den riktningen, att man verkligen tar under övervägande, huruvida för denna sak behöves denna hemlighetsfullhet, som det här är fråga om. Det kan i detta fall inte vara tal om att beröva människor deras enda uppehälle eller deras enda egendom, som det möjligen kunde gälla för en del små kommissionärer, i det att man tog ifrån dem deras kundkrets. Det är nu inte fråga om sådant

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.

folk, som man har att ta hänsyn till, utan sådana, som med skäl böra ställas under kontroll, och här är inte så mycket frågan om att kunderna kunna gå till varandra, utan de måste oftast ha denna mellanhand i alla fall.

(Forts.)

Nu har emellertid blivit upplyst genom den undervisning, som utskottet fick av en person, som var inne i dessa kombinerade lagparagrafer — vilka nog icke voro så lätta för motionärerna att hitta — att motionärernas andra önskemål, nämligen angående förbudet, verkligen redan synes beaktat i lagen, och sålunda har motionärernas andra yrkande bortfallit, och de yrka icke heller mera bifall till det utan endast till sitt första yrkande.

Det återstår då frågan om den bättre kontrollen, och om än, som den siste ärade talaren sade, den visserligen aldrig kan sägas bliva fullständig, är det likväl klart, att om en sådan kommissionär får det åläggandet, att, när affärerna äro avslutade, uppge namnet på den, med vilken han avslutat affären för sin kommittents räkning, komma överträdelserna att bli mer sällsynta, därför att det är större risk för kommissionären och därför att det fästes mera uppmärksamhet vid att man inte bör kringgå lagen. Därför har det förefallit reservanterna önskvärt, att denna sak utredes. Det förefaller oss, att saken är riktig, men då vi inte ha den tillräckliga sakkunskapen att bestämt avgöra detta, ha vi inskränkt oss till att begära en undersökning.

Vad angår påståendet, att detta är en skandinavisk lagstiftning och att man därför inte skulle röra vid den, är det en överdrift i vad den siste ärade talaren sade, att det skulle göra ett dåligt intryck i de andra skandinaviska länderna, att vi här sakligt överväga en fråga och icke bara låta den passera. Det tror jag inte är fallet, tvärtom, det kan inte annat än väcka deras aktning, att vi verkligen ha haft ögonen med oss, i någon punkt åtminstone, och icke bara svurit på magistrarnas ord. Och en sådan sak behöver inte föranleda ändring i lagen. Behöver den förresten det, är det ju mycket bra, att lagen blir förbättrad helst på en gång i alla tre länderna, men det kan också hända, att den endast föranleder ett tillägg till de administrativa författningarna om handeln med värdepapper, och då blir det någonting, som denna lagstiftning icke har sysselsatt sig med, och det blir sålunda ett tillägg till vad kommitterade sysselsatt sig med.

Jag håller visst inte på, att man skall ta vilken lag som helst, bara därför att den är skandinavisk. Men erfarenheten visar, att en lag blir mera genomtänkt och på alla sätt bättre, om den är skandinavisk, och det gäller ju också beträffande denna lag, som i alla fall är utmärkt — ett mästestycke, som en talare sade. Det hade den säkert inte blivit, om vi själva ensamma sysselsatt oss med den och skrivit den, utan därför att de bästa krafterna och sakkunskapen från de tre länderna hjälpt till, har den blivit mer mångsidigt belyst och tvivelsutan fått ett mer internationellt skaplynne, så att den kan bli till vägledning även för det internationella lagstiftningsarbetet, såsom fallet har varit med andra

skandinaviska lagstiftningsarbeten. Men det hindrar inte, att om saken icke passar oss eller icke är bra, vi böra ta den under övervägande. Här förefinnes inte alls någon sådan risk, som herr Pettersson i Södertälje talade om, varför jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Lag om kommission, handelsagentur och handelsresande m. m.
(Forts.)

Herr Palmstierna: Jag skall be att få tillägga endast ett par ord.

Kammaren tycker kanske, att det är något egendomligt, att man vill envisas på denna punkt, i all synnerhet som första kammaren redan fattat beslut i överensstämmelse med utskottets förslag. Orsaken till att jag emellertid skulle vilja vara envis här, är den, att jag tror icke det är lämpligt, att kammaren binder sig på denna punkt — lagförslaget i sin helhet är ju klart, det behöva vi icke disputeras om — utan jag tror, att man bör låta denna fråga stå öppen för framtiden. Det är nämligen så, att även om man behandlar denna fråga skandinaviskt, måste man tänka på hur framstegsarbetet går i de olika länderna. Nu har varken Danmark eller Norge haft någon kommission, som behandlat denna fråga om spelet på fondbörsen, men det ha vi haft här i Sverige, och under ingående överväganden av detta synnerligen svårösta spörsmål har man så fastnat på denna punkt. Om nu andra kammaren här utan vidare går att bifalla utskottets hemställan, kan man, när senare ett förslag eventuellt kommer på kammarens bord, — och det känna vi till, att så brukar ske — hänvisa till det beslut, som fattades året förut. Jag tror, att även ur den synpunkten vore det klokt, att kammaren nu höll frågan öppen, och därför skall jag be att få yrka bifall till denna reservation, och jag måste säga, att jag har litet svårt att förstå under nuvarande förhållanden, om lagutskottets ärade ordförande skulle på sin sida vilja vara envis, ehuru jag för min del måste vara det.

Herr Pettersson i Södertälje: Den siste ärade talaren kände på sig, att det skulle betraktas som envishet av honom, om han nu, sedan han vet, att första kammaren avslagit reservationen, yrkar bifall till densamma. Jag kan verkligen icke annat än häruti ge honom rätt. Ty vad skulle reservanternas vinna på ett bifall till ifrågavarande yrkande? De vinna icke, att det blir någon skrivelse till Kungl. Maj:t. De få sålunda icke till stånd en begäran från riksdagens sida om en sådan utredning, som ligger dem och motionären om hjärtat. Men de kunna möjligen riskera, att om andra kammaren bifaller deras yrkande, detta kan i Kristiania och Köpenhamn åberopas som bevis på att svenskarna inte äro mera säkra på nyttan och lämpligheten av en sådan lagstiftning än att de, på samma gång de antaga en sådan lag, också begära att få en utredning om ett tillägg eller en ändring i den.

Nu säger visserligen herr Lindhagen, att det betyder icke så mycket, ty det behöver inte ske genom ändring i lagen, det kan ske i en administrativ författning vid sidan av lagen. Jag tvivlar

Lag om kom-
mission, han-
delsagentur
och handels-
resande m. m.
(Forts.)

på att man skall komma att förstå det fina i det arrangemanget. Ty det händer, att en och annan uppfattar saken så, vare sig ändring sker i själva denna lag eller i en författning vid sidan om den, så innebär det dock ett brytande av den enhetlighet, som just skall vara syftet med denna lagstiftning. Jag kan sålunda i motsats till den siste talaren icke inse, att vi vinna något med ett bifall till reservationen, men väl kan det ha olägenheter med sig, varför jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herrar Lindhagen och Persson i Norrköping vid punkten avgivna reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Om upphävande av tullen å apelsiner.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å apelsiner.

I en inom andra kammaren av herr *Berg* i Munkfors väckt motion, nr 174, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i tulltaxan, att importen av apelsiner bleve tullfri.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade dock avgivits av: herrar *Röing*, *Bergman* och *Hamrin*; samt herrar *Bäckström*, *Eriksson* i Grängesberg, *Källman* och *Månsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till herr Bergs i Munkfors ifrågavarande motion besluta, att apelsiner skulle vara tullfria, samt att i följd härav i gällande tulltaxa skulle inskjutas en rubrik nr 106^{1/2} med nedanstående lydelse:

Frukter (av träd) och bär:

106.	_____	_____
106 1/2.	apelsiner	fria.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade

Herr *Berg* i Munkfors: Herr talman, mina herrar! Ett av vår tids viktigare spørsmål är, genom vilka medel vi må kunna lära människorna att föra en sund diet och därigenom i möjligaste mån skapa ett starkt och friskt släkte. Vägen till detta mål är ju den att motarbeta och varna för allt, som är skadligt för kroppens hälsa, samt å andra sidan göra lätt tillgängligt och uppmuntra till bruk av sådant, som är nyttigt och hälsosamt. Det är

denna tankegång, som besjälat mig vid framförandet av den föreliggande motionen.

Om upphävande av tullen å apelsiner.

(Forts.)

Nu har emellertid bevillningsutskottets majoritet yrkat avslag på min motion. Det är dock att märka, att det finnes icke mindre än 7 reservanter mot det slut, vartill utskottet kommit. Utskottsmajoriteten anför för det första såsom skäl för sitt avstyrkande, att det synes utskottet vara mindre välbetänkt att utan närmare undersökning om, vilka livsmedelstullar, som böra komma i åtanke vid frågan om tullsänkningar, nedsätta en enskild tullsats, som möjligen ådragit sig en motionärs uppmärksamhet. Jag vill med anledning av detta utskottets uttalande endast påminna om den gamla sentensen, som vi så ofta hört, om de obotfärdigas förhinder. Såvitt jag icke missminner mig, är det icke mer än två år sedan, som här i kammaren röstades ned ett förslag om just en sådan undersökning, om, vilka tullar som möjligen kunde borttagas eller sänkas.

Vidare har utskottet uttalat tvivel, huruvida tullfri införsel av apelsiner skulle föranleda till mera allmänt bruk av sådana. Med all sannolikhet kan man dock räkna på, att importen stiger, om priset blir billigare. Prisnedsättningen blir ej så obetydlig. Jag har konstaterat detta genom inköp av olika apelsinsorter. Jag har inköpt tre olika slag, som kostat från 60 öre upp till en krona per dussin, och genom vägning har jag uttrönt, att av dessa sorter väger den minsta 1,200 gram, den närmast 1,500 och den tredje sorten, som kostar 1 krona i inköp 1,800 gram, allt per dussin. Det gör alltså en prisnedsättning av resp. 12, 15 och 18 öre per dussin. Genom stegrad import skulle möjligen även frakten, såsom jag tror, kunna nedbringas kanske icke så oväsentligt, och jag vill här uttala samma sats, som jag för en tid sedan såg i Svenska Dagbladet, som under rubriken apelsinerna komma, skrev en intressant artikel, vari det uttalades, att det borde väl icke finnas någon här i landet, som egentligen hade något emot en stegrad import av en så nyttig vara, som vad apelsinerna äro.

Apelsiner äro ett utmärkt medel att motarbeta det alltjämt stegrade kaffebruket hos vårt folk, vilket skadar oss mer, än vi kanske vilja erkänna. Framstående läkare både i vårt land och annorstädes ha också uttalat sig om nyttan framför allt för barns vidkommande därav, att man i stället för kaffe använder frukt. Nu är det ju så, att under vintertiden finnes här i vårt land icke så mycket frukt, åtminstone icke ute på landsbygden, och där skulle man alltså i brist på annan frukt kunna använda apelsiner. Apelsiner äro också ett utmärkt medel att ha till hands, om man har främmande och vill bjuda på någonting. De äro lätt tillgängliga, och det behövs icke så lång procedur ifråga om dem, som om man t. ex. skall laga i ordning det så allmänt brukade kaffet, som jag för min del icke tycker är så särdeles mycket att bjuda på, men som man i alla fall mycket ofta använder. Vidare användes i stor utsträckning apelsiner vid folkfester, åtminstone har man börjat därmed i de trakter, där jag bor. Man försäljer

Om upphävande av tullen å apelsiner.
(Forts.)

där apelsiner och frukt i stället för att hålla sig till den gamla vanan med kaffe. Den, som för övrigt provat på litet, vet, att apelsiner äro ett både relativt billigt och hälsosamt njutningsmedel, och de skulle bliva ännu billigare, om denna tull borttoges. De äro även utmärkta såsom efterrätt vid måltider och dylikt och öfver huvud taget en alldeles utomordentlig artikel att använda i stället för en hel del andra dyrare saker, som i sistnämnda avseende bruka förekomma.

Jag vill vidare säga, att om vi någonsin skola kunna tänka på att kunna nå det stora målet att få ett från rusdrycker torrlagt Sverige, då måste vi även lära människorna att använda några andra lämpliga medel vid samkväm och dylikt i stället för rusdryckerna, ty därpå beror mycket, huruvida man verkligen skall kunna komma fram på detta område. Det är ju i allmänhet så, att man vill ha något att bjuda på, och det har ju i vissa kretsar varit mycket vanligt att då använda sig av starka drycker. Men om man nu skulle komma därhän, att man i stället använde en hel del andra nyttiga och njutbara saker, skulle man kanske därigenom kunna nå ett ganska gott resultat.

Enligt min mening finnes således mycket starka skäl för att göra apelsinerna billigare. Det egendomliga är, att utskottet trots sitt avslagsyrkande kommit till ungefärligen samma uppfattning och motivering som den motionären gjort gällande. Utskottet använder visserligen den termen, att »ej särdeles starka skäl» finnas för motionärens yrkande, men, så vitt jag kan läsa rätt innantill står där, även om man utesluter ordet särdeles, likväl den grundtanken kvar, att det enligt utskottets förmenande är starka skäl, som finnas för, att man borde gå med på motionärens yrkande.

Som en extra tyngd i vägskålen till förmån för sin hemställan anför slutligen utskottet den statsfinansiella sidan av saken, och pekar på de stora inkomster, som staten har av apelsintullen. För att nu ej trötta herrarna skall jag icke orda mycket om den saken. Jag vill endast uttala min bestämda mening, att de penningar, som staten tar in genom livsmedelstullar, äro ett orättfånget gods, som drabbar ytterst ojämnt och orättfärdigt, och att därför det nuvarande tullsystemet bör så småningom utträngas och ett nytt system, som är mycket lämpligare och sundare, antagas, för att vi må få de behöfliga inkomsterna till statsverket.

På grund av vad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade av herrar Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Motionären var naturligtvis icke belåten med utskottets avslagsyrkande, och det är ju sällan någon motionär. Men han fann en tröst uti, att det icke var mindre än sju reservanter, som uttalat sig mot utskottets avslagsyrkande. Jag tror, att den ärade motionären dock skall finna, att de, som sålunda reserverat sig, dock icke alla åtminstone avsett ett bifall till hans motion, utan det är nog i själva verket

från andra synpunkter, som dessa utskottsledamöter ha reserverat sig.

Vad nu själva motionen beträffar, så har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka densamma, enär icke tillräckliga skäl för ett bifall därtill framlagts. Motionären anför, att om tullen borttoges, skulle apelsinerna bli mycket billigare och kunna komma till större användning och således, såsom man säger, kunna njutas även av den fattigare delen av vårt folk. Jag undrar ändå, om någon, eller ens motionären själv, verkligen kan tro, att om riksdagen beslutar att borttaga denna tull, som nu är 10 öre per kg., detta skulle kunna ha en dylik verkan. Motionären nämnde nyss i sitt anförande, att han gjort en undersökning beträffande apelsinens vikt och vad tullen inverkar, och han kom därvid till, att tullen betyder en fördyring av 12, 15 å 18 öre per dussin. Jag tror, att man i allmänhet kan säga, att på ett kilo går det ungefär 10 stycken apelsiner, och om vi då säga, att i handeln priset för goda och ätbara apelsiner — ty det är väl icke motionärens mening, att man skulle ha andra än sådana — är ungefär 1 krona per dussin, så skulle alltså ett borttagande av tullen betyda en nedsättning av detta pris med omkring 12 öre, d. v. s. till 88 å 90 öre. Jag undrar ändå, om en sådan nedsättning skulle ha till följd, att de, som ha ont om penningar och nu icke ha råd att köpa apelsiner, efter denna lilla prissänkning skulle övergå till förbrukning av apelsiner. Jag tvivlar därpå, ty apelsiner äro och förbli väl ändå en s. k. lyxvara, en vara, som man köper, om man har gott om det, och en vara, som man i annat fall försakar. Det finnes ju många andra frukter, som ersätta apelsiner och som man får till mycket billigare pris, och helt visst använda sig de mindre bemedlade därav i större utsträckning, och skola även allt framgent komma att göra det. Det är ju också från nationalekonomisk synpunkt sett till landets fördel, att inhemska frukter användas i stället för apelsiner, och om nu denna tulls borttagande skulle leda till ökad import av apelsiner, så betyder ju detta, att det skulle gå mera penningar ur landet, än vad det för närvarande gör för import av sydfrukt. Men detta är väl alldeles onödigt, då vi nu ha egna frukter.

Vad sedan beträffar frågan om, i vad mån denna tull gör det dyrare för den fattiga befolkningen — motionären har ju anført tullens fördyrande både i sin motion och här nyss i sitt anförande — så vill jag framhålla, att apelsiner äro en artikel, som endast försäljes en kort tid om året, man kan säga en tre å fyra månader. Den rätta apelsintiden torde väl icke räckta längre än februari — april. Om man nu antager, att en fattig familj köper ett eller ett par dussin apelsiner under denna tid, hur mycket skulle då denna tull fördyra levnadskostnaderna per år för denna familj? Det skulle efter nyss nämnda beräkning göra cirka 24 öre per år. Jag menar, är det skäl i att borttaga en inkomst från statsverket på 600,000 om året för att förbilliga levnadskostnaderna en 25-öring om året per familj? Jag tror, att motionären, om han närmare

Om upphävande av tullen å apelsiner.
(Forts.)

Om upphävande av tullen å apelsiner.
(Forts.)

tänker på saken, skall ge mig rätt i, att det icke finnes någon indirekt beskattning, som är mindre kännbar än just tullen på apelsiner. Det finns icke något sätt, varpå vi lättare beskatta svenska folket på 600,000 kronor än just detta sätt med 10 öres tull på apelsiner; och statsverket behöver väl denna inkomst. Visserligen är det nu flod i statskassan, men vi veta, att konjunkturerna växla, och vi ha ju icke för så länge sedan haft ebb, och vi kunna komma därhän igen. Denna omständighet, att statens inkomster kunna komma att minskas, är också ett skäl till att under de tider, då statskassans ställning är god, vi reservera för de tider, som komma, och att icke onödigt borttaga en så pass stor inkomst för statskassan som 600,000 kronor.

Herr talman, på grund av vad jag nu anført, och då jag nu sökt visa och även tror mig ha visat, att borttagandet av denna tull icke skulle ha det gagn, som motionären sökt göra gällande, utan att detta tvärtom skulle bli till en stor skada för statskassan, så ber jag att få hemställa om bifall till utskottets hemställan och avslag å motionen.

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Två av mina kamrater i bevillningsutskottet, herrar Bergman och Hamrin, ha jämte mig avgivit en blank reservation vid det föreliggande utskottsbetänkandet. Det må då tillåtas mig att med några ord motivera min ställning i denna fråga.

Jag delar helt naturligt den ärade motionärens uppfattning, att det icke allenast är högst önskligt, utan rent av nödvändigt, att riksdagen söker förbilliga en del konsumtionsartiklar, och jag vill stryka under, att det icke allenast är önskligt och nödvändigt, utan att detta även är möjligt, då man av ett yttrande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i den förra regeringen avgivit, finner, att staten genom för hög beskattning lyckats under ett fåtal år fondera icke mindre än cirka 55 miljoner kronor, vilket är det belopp, som statsverkets kassafond för närvarande beräknas uppgå till. Men när jag kommit så långt, skiljer jag mig något från den ärade motionären. Jag ställer då den frågan till mig: om jag skall förbilliga en konsumtionsartikel för den stora allmänheten, är det då lämpligt att börja med artikeln apelsiner? Jag kan verkligen icke finna, att så är fallet. Vi ha mycket höga skatter och tullar på en hel del stora konsumtionsartiklar, vilka riksdagen, enligt min mening, förr borde förbilliga genom en skattesänkning i stället för att nu borttaga tullen å apelsiner. Jag vill blott nämna ett enda exempel, sockerskatten. Den är ju i vårt land såsom herrarna veta, mycket hög, och jag vill bra mycket hellre ett annat år vara med om att sänka den höga skatten på en sådan konsumtionsartikel som socker, vilken konsumeras icke minst av de breda lagren här i vårt land än göra apelsiner tullfria.

Det är huvudsakligast, herr talman, av dessa skäl, som jag icke, trots att jag i princip delar motionärens åsikter och uttalan-

den i hans motivering till motionen, kunnat ge min röst till för-
 mån för densamma; men då jag nu avgivit en reservation in blanco,
 har jag likväl genom detta mitt anförande velat motivera min
 principiella ståndpunkt i frågan.

Om upphävande av tullen å apelsiner. 23
 (Forts.)

Såsom frågan nu ligger, kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Herr talman! Det säges, att detta är en liten och obetydlig tullfråga. Jag har trots detta nu begärt ordet för att ännu en gång få tillfälle slå fast det ofta påvisade och iakttagna förhållandet, att frågor, som gälla en tullsänkning, kunna delas upp i två skilda grenar. Det ena slagets tullsänkningar vinner bevillningsutskottets och riksdagens öra, men icke så det andra slagets tullnedsättning. Vad som icke vinner riksdagens och utskottets öra äro yrkanden om nedsättning eller borttagande av tullen å sådana varor, som enligt utskottets och riksdagens förmenande de fattiga icke äta. Sådana varor äro exempelvis apelsiner, rågmjöl, fläsk och över huvud taget en mängd dylika masskonsumtionsvaror. Sådant förbruka icke de fattiga, eller ock heter det på samma gång, att de förmögna *för sin del* behöva tull härpå. Men så är det ett annat slags varor, som de fattiga konsumera, såsom t. ex. klorkalk, nickeloxid, saftbrunt och sådana där trevligheter; sådant konsumera nämligen de fattiga, och när det påyrkas tullnedsättningar å dylika varor, då är utskottet enigt i att tillstyrka desamma, och icke heller i kamrarna höras några nämnvärda invändningar däremot. Det märkvärdiga är dock härvidlag, att tullhögern och den yttersta högern över huvud taget alltid i tullfrågor uppträder såsom »de fattigas» försvarare.

Beträffande den nu föreliggande frågan finner jag här i betänkandet alldeles samma resonnemang som det, jag nyss angivit. Det heter här, att apelsiner icke i högre grad komma till bruk i de fattigares hushåll, alltså samma tankegång, som kommer igen i varje betänkande, som rör en fråga om tullnedsättning, utom när det, som sagt, gäller att nedsätta tullen å zaponlack eller dylikt, ty sådant konsumera naturligtvis »de fattiga». Men när icke »de fattiga» konsumera varan i fråga, då säger man, att det icke är några vidare starka skäl för att bifalla ett förslag om sänkning av tullen å denna vara. Men vad man däremot anser vara av avgörande betydelse härvidlag, det är den *statsfinansiella* sidan av saken. Det visas i utskottets betänkande, att tullen å apelsiner under de senare åren inbragt mer än 500,000 kronor per år och år 1913 ej mindre än 618,000 kronor, och utskottet säger med en viss cynisk humor, att »det synes utskottet uppenbart, att staten icke utan tungt vägande skäl bör avstå från att tillgodogöra sig en så god inkomstkälla, som ifrågavarande tull erbjuder». Vi veta väl dock allesammans, varifrån denna inkomstkälla flödar; det är väl i alla fall, när allt kommer omkring, ifrån de många hundra tusende fattiga hemmen. Det är sant, att tullen blott utgör några öre per kilogram, så att den ökade utgift, som tullen för-

Om upphävande av tullen å apelsiner.

(Forts.)

orsakar, för dessa familjer blott uppgår till någon eller högst några kronor om året, men frågan är dock större än så. Herr Hamrin erinrade i fjol — och jag har själv vid något tillfälle framhållit samma sak — att när vi ha 1,328 paragrafer i tulltaxan, så betyder detta, att vi ha i det närmaste 1,328 hål i de fattiges portmonnäer. Men när på detta sätt 2 kronor, 10 kronor, 25 kronor, 50 kronor och 100 kronor rinna bort för den fattige arbetaren, blir det icke mycket öfver till verkligt underhåll för hustru och barn. Det blir en ganska bra reducering i den lön, som arbetaren får för sitt arbete, och det blir bra litet, som han verkligen får kvar för att livnära sig och de sina där hemma.

Herr Jeansson i Kalmar sade, att han tyckte, att det var alldeles onödigt att giva ut pengar till utlandet för apelsiner. Ja, fränsett det, att det naturligtvis icke är pengar, som på det sättet gå till utlandet, utan att det, såsom herr Jeansson vet lika väl som jag, är andra varor, som i stället gå i utbyte, finner herr Jeansson och hans meningsfränder det tydligen bättre att låta penningarna gå från de fattigas fickor här hemma till statskassan. Då uppstår ju alltid den fördelen, att de förmögna slippa att erlagga sin andel i den halva miljon, som apelsintullen nu inbringar och som i händelse av denna tulls borttagande måste på annat sätt uttagas, nämligen genom direkt beskattning.

Jag ber att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Endast några få ord med anledning av vad herr Jeansson i Kalmar här yttrat. Han sade bland annat, eller åtminstone gick hans uttalande i den riktningen, att det väl knappast finnes någon vara, som så lätt kan beskattas som just apelsiner. För att ytterligare klarlägga min ställning i denna fråga vill jag uttala som min mening, att när det gäller en vara, som kan anses såsom en nyttig konsumtionsartikel bör, vare sig denna vara konsumeras av de i ekonomiskt avseende bättre situerade eller av dem, som ha det sämre ställt för sig, alldeles samma princip tillämpas i tullhänseende. Ett resonemang i motsatt riktning kan jag för min del alls icke underskriva, och den tanke, som ligger till grund för min motion är, att även om denna artikel för närvarande i öfvervägande grad konsumeras av de mera burgna i samhället, så skall densamma dock, därest priset blir billigare, kunna köpas och njutas även av de obemedlade. Detta är hela syftet med min motion.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till herr Bäckströms med fleres reservation.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Bäckström m. fl. i ämnet afgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering

begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 6, röstar.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Bäckström m. fl. i ämnet avgivna reservationen.

Voteringen utvisade 64 ja, men 77 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder mot spridning av tuberkelmitta genom försäljning av tuberkulinundersökta djur, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Vidare förekom till behandling lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ändring i gällande lagbestämmelser om straff för djurplågeri. *Ang. ändring av 18 kap. 16 § strafflagen.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 196, hade herr *Molin* i Dombäcksmark yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета förslag till sådan ändring i strafflagen, varigenom begreppet straffbart djurplågeri utvidgades att omfatta även andra fall av djurplågeri än sådana, som ådagalade »uppenbar grymhet».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade emellertid avgivits:

dels av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Stärner*, *Jansson* i Edsbacken och *Olsson* i See, vilka föreslagit, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета förslag till sådan ändring i strafflagen, varigenom begreppet straffbart djurplågeri utvidgades att omfatta även andra fall av djurplågeri än sådana, som ådagalade »uppenbar grymhet»;

Ang. ändring
av 18 kap.
16 § straff-
lagen.

(Forts.)

dels ock av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping, vilka hemställt att riksdagen ville

1:o) för sin del antaga följande ändrade lydelse av 18 kap. 16 § strafflagen:

Visar någon grymhet i behandlingen av djur, straffes med böter, Äro omständigheterna synnerligen försvårade; må till fängelse i högst sex månader dömas.

2:o) tillika hos Kungl. Maj:t göra en framställning av det innehåll herr Pettersson i Södertälje och hans medreservanter föreslagit.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Pettersson i Södertälje, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jämte tre andra ledamöter av lagutskottet har jag vid detta utskottsbetänkande antecknat min reservation. I likhet med lagutskottet vid 1913 års riksdag och i likhet med andra kammaren åren 1912 och 1913 ha vi reservanter icke kunnat undgå att finna, att strafflagens sätt att beteckna straffbart djurplågeri är alltför snävt. Vi ha icke kunnat neka till att fall av djurplågeri kunna inträffa, som icke drabbas av straff enligt lag. När det gäller att ändra detta missförhållande, ha vi likväl icke vågat oss på att på rak arm ändra lagen, utan vi ha ansett det lämpligt att i detta fall, såsom eljest brukar vara vanligt, föreslå en skrivelse med begäran om ändring av lagen. Då, såsom jag nämnde, andra kammaren två år å rad biträtt förslag om skrivelse med samma yrkande som reservationen nu innehåller, nämligen med begäran att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета förslag till sådan ändring i strafflagen, varigenom begreppet straffbart djurplågeri utvidgas att omfatta även andra fall av djurplågeri än sådana, som ådaga-lägga »uppenbar grymhet», så torde det icke vara nödvändigt att här inlåta sig på någon längre argumentering för den ståndpunkten. Därför, herr talman, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till den av mig med flera avgivna reservationen.

Härpå anförde:

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Såsom herrarne behagade finna har herr Lindhagen och jag verkligen vågat oss på att gå något längre än övriga reservanter gjort i likhet med vad fallet varit vid föregående tillfällen, då frågan behandlats. Vi ha ansett det icke vara någon som helst risk att föreslå en omedelbar lagändring, vilken består blott däri, att ordet »uppenbar», som för närvarande i lagtexten står framför ordet »grymhet» borttages, så att lagtexten i stället kommer att lyda: »Visar någon grymhet i behandlingen av djur, straffes med böter» etc.

Nu torde vi väl i varje fall icke kunna komma fram med detta vårt yrkande, därför att detsamma går utanför motionens ram,

ity att motionären nöjt sig med att blott föreslå en skrivelse. På grund av detta möter det rent formella omöjligheter att yrka bifall till vårt förslag, men jag har icke kunnat låta frågan gå förbi med mindre än jag uttalat såsom min uppfattning, att tiden verkligen borde vara mogen för en utvidgning av denna lagstiftning i så måtto, att man tager bort detta »uppenbar» framför »grymhet», som utgör en reservation, en kompromiss i lagstiftningen, som icke bör finnas.

Herr talman! På grund av formella hinder gör jag icke något yrkande om bifall till vår reservation utan nöjer mig med att yrka bifall till herr Petterssons i Södertälje reservation, till vilken vi för övrigt även yrkat bifall.

Herr Holmdahl: Herr talman! I den motion, herr Molin i Dombäcksmark väckte vid 1912 års riksdag rörande ändring av djurskyddsparagrafen, anförde han som skäl för den ifrågasatta lagändringen, att paragrafens avfattning icke kunde anses utgöra ett lämpligt och riktigt uttryck för vad enligt nu rådande uppfattning betraktas såsom straffbart djurplågeri. Han yrkade därför, att orden »uppenbar grymhet» skulle utbytas mot »miss-handel». Frågan föll på kamrarnas olika beslut.

Vid sislidet års riksdag framkom herr Molin med en ny motion, däri han yrkade, att orden »uppenbar grymhet» skulle utbytas mot »djurplågeri». I denna motion uttalade sig herr Molin på följande sätt: »Vilka omskrivningar för djurplågeribegreppet, som än kunna uppfinnas, torde det dock aldrig kunna tänkas, att alla former av straffvärt djurplågeri däri kunna specificeras, och vilken form en ny djurplågeriparagraf än kan få, så torde det ändock till sist få lämnas åt domstolarna att i varje särskilt fall avgöra, huruvida straffbart djurplågeri föreligger eller ej.» Om det nu förhåller sig på sätt herr Molin anført — och jag vill för min del giva honom fullkomligt rätt i detta hans uttalande — då kan man med skäl fråga, varför återkommer herr Molin år efter år med begäran om ändring i djurskyddsparagrafen? Har man verkligen den uppfattningen, att det icke är möjligt att finna ett riktigt uttryck för begreppet straffbart djurplågeri, bör man väl icke besvara Kungl. Maj:t med begäran om en lagändring, som man redan på förhand är övertygad om icke kan leda till åsyftat resultat.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att redan 1902 års lagutskott konstaterade, hurusom uttrycket »uppenbar grymhet» i teori och praxis tolkades synnerligen vidsträckt. Utskottet framhöll, att våra domstolar ådöma ansvar för varje rått och hänsynslöst plågande av djur av beskaffenhet att fördömas av den sunda naturliga sedlighetskänslan. Detta visar, att redan då domstolarnas uppfattning om vad som menas med straffbart djurplågeri sammanföll med den allmänna rättsuppfattningen. Det visar också, att domstolarna för sin del icke anse paragrafens avfattning utgöra något som helst hinder för dem att i

Ang. ändring
av 18 kap.
16 § straff-
lagen.
(Forts.)

Ang. ändring
av 18 kap.
16 § straff-
lagen.
(Forts.)

deras utslag giva uttryck för och tillämpa denna allmänna rättsuppfattning.

Nu säger motionären i en av sina föregående motioner, att fall ha förekommit, då domstolarna på grund av paragrafens ordalydelse sett sig förhindrade ådöma ansvar till och med för grovt djurplågeri. Men när motionären skall bevisa detta påstående, inskränker sig beviset till ett enda rättsfall, nämligen ett mål, som år 1909 handlades vid Skänninge rådhusrätt och rörde sig om djurplågeri vid slakt. Rådhusrätten ogillade åtalet och Göta hovrätt fastställde rådhusrättens frikännande utslag. Då detta mål icke fullföljts till Kungl. Maj:t, kan man ju icke här tala om ett prejudikat i vanlig bemärkelse, och ännu mindre kan man på grund av detta enstaka fall tala om någon gängse rättspraxis. För min del har jag den uppfattningen, att djurplågeriparagrafens avfattning icke utgör något som helst hinder för ådömandet av straff för varje onödigt plågande av djur, det må förekomma vid slakt eller vid andra tillfällen.

Det vill synas, som om ett par eller tre av utskottets reservanter förut haft en liknande mening, ja, t. o. m. tolkat uttrycket uppenbar grymhet ännu vidsträcktare än jag nu gjort. Vid 1912 års riksdag förelåg en motion om ändring i djurplågeriparagrafen, en motion som gick ut på bland annat, att orden »uppenbar grymhet» skulle utbytas mot »misshandel». Då motionen förekom i andra kammaren, uttalade sig herr Lindhagen emot ett sådant utbyte, och han yttrade i samband därmed följande. »Däremot synes det uti gällande lag använda begreppet uppenbar grymhet mera ansluta sig till den allmänna uppfattningen, att man bör ingripa, då någon på ett uppseendeväckande sätt tillåter sig mot djur något, vilket man i allmänhet icke tål på den ort, där förfarandet äger rum; och ett sådant uttryckssätt medgiver även ett tänjbart utrymme för en stigande upplysning att göra sig gällande.» I detta uttalande instämde herr Pettersson i Södertälje och herr Jansson i Edsbäcken. En mera vidsträckt tolkning av uttrycket »uppenbar grymhet» kan man väl näppeligen tänka sig. Men vad som är ännu viktigare, det har i detta uttalande gjorts gällande, att uttrycket »uppenbar grymhet» är så tänjbart, att det låter anpassa sig efter kommande tiders mera humana rättsuppfattning. Nu däremot säga utskottsreservanterna, att detta uttryck »uppenbar grymhet» är alldeles för snävt och att begreppet straffbart djurplågeri bör väsentligt utvidgas. Jag anför detta icke därför att jag har den uppfattningen, att man i en fråga som denna icke skulle kunna ändra mening, utan därför att jag håller före att om man efter ett sådant uttalande ändrar uppfattning, man då bör ange fullgiltiga skäl därför. Men ser man efter vilka de skäl äro, som reservanterna anföra, så kunna de sammanfattas i följande passus i reservationen: »Det torde med fog kunna påstås, att den allmänna rättsuppfattningen såsom straffvärt djurplågeri stämplar flera fall, som enligt nu gällande bestämmelser äro

straffria eller åtminstone endast med stor tveksamhet kunna därunder inbegripas.» Detta är, som var och en finner, ett påstående och ett ganska svävande påstående; men något bevis för riktigheten av detta påstående har icke presterats vare sig av motionären eller reservanterna, ännu mindre föreligger något utredning, huruvida den lagändring, som ifrågasatts, verkligen är av behovet påkallad. Nu kan det ju vara möjligt, att reservanterna, med anledning av det rättsfall, som motionären åberopat och som jag nyss berört, hysa den uppfattningen, att lagparagrafen icke räcker till, då det gäller djurplågeri vid slakt. Men om så skulle vara förhållandet, så tillåter jag mig erinra om — vad jämväl utskottet framhållit — nämligen att riksdagen 1909 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt lagbestämmelser i syfte att förekomma onödigt plågande av djur vid slakt. Denna fråga är fortfarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

*Ang. ändring
av 18 kap.
16 § straff-
lagen.
(Forts.)*

I övrigt ber jag få påpeka, att denna fråga givetvis kommer att i hela sin vidd behandlas vid den nu förestående revisionen av strafflagen. Att nu bryta ut och särskilt behandla denna lagfråga skulle väl endast kunna motiveras därmed, att frågan vore av synnerligen stor vikt eller att det vore fara i dröjsmål. Men detta vill väl ändå ingen på allvar påstå. Jag kan icke underlåta att i detta sammanhang påpeka vad under riksdagen 1912, då denna fråga förelåg här i kammaren, lagutskottets dåvarande ordförande yttrade beträffande ett liknande skrivelseförslag. Han betecknade det som ganska onödigt. Jag ber nu att tillfullo få instämma i detta uttalande och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Jag hade sannoligen icke väntat mig en så vidlyftig debatt i anledning av min motion, som här ägt rum. Jag har tillåtit mig att med stöd av lagutskottets utlåtande vid fjolårets riksdag göra en hemställan i samma stil som lagutskottet hade gjort då.

Herr Holmdahl frågar, varför jag återkommer med motionen. Det är helt enkelt därför att jag vill sakens framgång. Ett motto, som stått att läsa i »Djurvännernas tidning», lyder: »Droppen urholkar hälleberget icke genom sin kraft utan genom att falla ofta». Den droppe, som kommit i form av min motion, hoppas jag skall vara i stånd att till sist urholka det hälleberg, som finns i första kammaren. Genom de svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund har insamlats ett överväldigande material till belysning av frågan, huru det är ställt med rättsuppfattningen här i landet såväl hos domstolarna som hos åklagaremakten. Olyckligtvis är jag för tillfället ej i stånd att framlägga detta material. Tänkte ej att det i denna kammare skulle behövas. Utdragen i fråga har visat att i trakter, där en mera stigande upplysning har gjort sig gällande, där följer rättsskipningen också med och straffar djurplågeribrott ganska hårt. I trakter däremot, där upplysningen och barmhärtighetskänslan

Ang. ändring
av 18 kap.
16 § straff-
lagen.
(Forts.)

är mindre utvecklade, där är det, snart sagt, omöjligt att komma till rätta med djurplågåre. Jag förmodar, att djurens behandling icke bör vara beroende på om de befinna sig i en mer eller mindre upplyst eller human trakt. Riksdagens plikt är att se till, att djuren erhålla det skydd, som moralen kräver. Endast det bästa är gott nog i detta avseende. Att framdraga ytterligare skäl för min motion torde vara överflödigt. Andra kammarens majoritet — därom är jag förvissad — frångår nog ej den ståndpunkt kammaren förut två år å rad intagit i denna fråga.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Det som för mig varit avgörande, då jag biträtt utskottets förslag, har varit, att det praktiska livet visat, att lagen med sin nuvarande lydelse verkat fullt tillfredsställande.

Då denna fråga förekom i lagutskottet såväl i år som förra året, vitsordades från varenda utskottsledamot, att lagen, såvitt vi i utskottet kände förhållandena, varit fullt tillfredsställande till sina verkningar. Man kunde påvisa, att domarekåren över hela landet, såvitt man kände, dömde så strängt, att djurskyddsvännerna kunde från den synpunkten icke ha något ytterligare att önska. Nu kan det vara sant, att lagutskottet icke känner hela landet, men jag beklagar, att motionären icke själv dragit fram exempel på djurplågeri, som på grund av lagens nuvarande lydelse icke kunnat straffas. Han talade nyss om, att han hade ett rikhaltigt material för att belysa den här saken, och jag får säga, att jag tycker, att det skulle varit synnerligen lämpligt, om han i detta sammanhang dragit fram detta rikhaltiga material, så att vi fått se vad det var för något. Kanske det icke var så värdefullt, när det kommer till kritan, ty eljest hade han säkerligen åberopat det.

Nu är det ju så, att det särskilt står talat om djurplågeri, som förekommer vid slakt. I det hänseendet föreligger redan en skrivelse till Kungl. Maj:t, så att den sidan av saken är redan beroende på Kungl. Maj:ts prövning. För övrigt kommer om ett eller annat år att föreligga förslag till ny strafflag, och allt tyder likvisst därpå, att förhållandena äro sådana, att någon omedelbar brådska icke föreligger. Förhållandena äro tvärtom sådana, att vi mycket väl kunna vänta med denna lilla sak, till dess att strafflagen i sin helhet kommer fram.

För övrigt får jag säga, att de nuvarande ordalagen tilltala mig synnerligen, just därför att det står »uppenbar grymhet». Därmed menas, att det skall vara tydligt, att det föreligger grymhet. Utesluter man ordet »uppenbar», då överlämnas saken åt det subjektiva godtycket, och det kan i vissa trakter vara mycket farligt. Det finnes många djurvänner, som gå till överdrifter; vi lantmän känna till den saken. Vi ha nog den rätta praktiska synen på dessa förhållanden, som många djurvänner kanske icke ha, och denna brist föranleder kanske många gånger

från deras sida åtgärder och anmälningar, som icke äro befo-
gade. Följden av en sådan här skrivelse skulle säkerligen bliva,
att frågan remitterades till den eller de personer, som fått i
uppdrag att skriva vår nya strafflag; frågan komme sålunda
icke att föranleda någon annan speciell åtgärd. Och det vore
väl icke bra, om andra kammaren till den eller de personer,
som ha att skriva strafflagen, skulle giva ett direktiv, som
kanske icke komme att visa sig lämpligt ur alla synpunkter.

*Ang. ändring
av 18 kap.
16 § straff-
lagen.*

(Forts.)

Särskilt ur den synpunkten, att ett lagändringsförslag i det
här fallet verkligen torde vara mycket litet av förhållandena
påkallat, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till
utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr tal-
mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels
ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Pettersson i
Södertälje m. fl. avgivna, vid utlåandet fogade reservationen; och
förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med över-
vägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid be-
gärdes av herr Pettersson i Bjälbo, blev nu uppsatt, justerad och
anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å lagutskottets hem-
ställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, bifaller den av herr
Pettersson i Södertälje m. fl. i ämnet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hem-
ställan.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 50 nej, vid vilken utgång
kammaren således med avslag å utskottets hemställan bifallit den
av herr Pettersson i Södertälje m. fl. i ämnet avgivna reservationen.

§ 6.

Härpå föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av
väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring
i lagen om aktiebolag; och begärdes ordet därvid av motionären

*Ang. ändring
i lagen om
aktiebolag.*

Herr R ö i n g som anförde: Vad man, herr talman, än skyller
lagutskottet för, så inte kan man beskylla detsamma för något
vidare brinnande reformnit, och icke märker man mycket i all-
mänhet av det stora politiska jordskredets verkningar från 1911
i detta utskotts arbete.

Ang. ändring
agen om
aktiebolag.
(Forts.)

Jag har i en liten motion påpekat en verklig brist och en lucka i den nu gällande aktiebolagslagen. Jag har framhållit, att denna lag saknar bestämmelser om huru en bolagsstämma skall kunna konstitueras, och läser jag lagutskottets motivering, finner jag, att utskottet i sak ställer sig fullkomligt på min sida. Lagutskottet säger, att det är alldeles obestriddigt, att denna bristfällighet finnes i lagen, men varför då icke tillstyrka densammes avhjälpande? Jo, lagutskottet anser, att trots det denna lag varit gällande blott några få år, man nu kommit till den uppfattningen, att denna lag uppenbart innehåller så många brister, att vi inom den allra närmaste framtiden stå inför en revision av lagen i dess helhet, och då tjänar det icke något till att göra denna ändring, hur berättigad den än vara månde. För något år sedan yttrade sig utskottet på ett alldeles motsatt sätt, nämligen att en revision av aktiebolagslagen kunna vi nu icke vara med om emedan denna lag endast är ett par år gammal. Jag kan emellertid, herr talman, icke läsa lagutskottets välvilliga motivering på annat sätt än att lagutskottet fullkomligt enhälligt inbjuder mig till ett välkommen åter men att jag då skall komma fram icke med ett yrkande om ändring av en detalj, den må vara aldrig så viktig, utan med yrkande om en revision av aktiebolagslagen i dess helhet.

I det exempel, som jag i min motion framhållit rörande en bolagsstämma i Göteborg — det var Svenska Lloyd's bolagsstämma, vilken är den mest skandalösa stämma som någonsin hållits i Göteborgs stad, vågar jag påstå — ägnades största delen av dagen åt avgörandet huru det skulle vara möjligt att kunna få till stånd en röstlängd, som hade laga kraft. Bestämelse i detta avseende finnes nämligen icke i aktiebolagslagen, och då tycker jag, när jag framhållit så tungt vägande skäl, som här gjorts i motionen, att det icke varit mer än rätt och billigt, om lagutskottet tillstyrkt bifall till förslaget om denna ändring i aktiebolagslagen. Jag vill emellertid, herr talman, icke göra något yrkande.

Härefter yttrade:

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Den ärade motionären har ju icke gjort något yrkande. Det kunde sålunda synas onödigt att här svara honom, men jag skall i alla fall göra det för att söka i någon mån förklara utskottets av honom angripna ståndpunkt.

Motionären har åberopat en brist i den nu gällande aktiebolagslagen, nämligen den, att det icke finnes bestämmelser, som äro ägnade att alltid och under alla förhållanden förekomma trassel vid en bolagsstämmas konstituerande. Lagutskottet har givit honom rätt i, att detta är en teoretisk brist, ty det kan verkligen sägas, att lagen sådan den är, icke är tillfyllest för att övervinna alla svårigheter i nämnda hänseende. Men när det gäller att påpeka den prak-

tiska betydelsen av denna teoretiska lucka, vågar jag hålla före, att motionären brustit i bevisningen. Motionären har åberopat ett enda fall, säger och skriver ett enda fall, och jag tror, att det skulle vara honom svårt att få tag i flera, i vilket verkligen inträffat svårighet i detta avseende. Men märk väl, mina herrar, att i detta fall, som motionären åberopat, klarade man sig till sist ändå, ty man förstod i alla fall att arrangera saken så, att en bolagsstämma kom till stånd, d. v. s. motionären har ej visat, att den åberopade bristen ledde till, att man ej fick en bolagsstämma konstituerad. Med detta vill jag säga, att den anmärkta bristen i aktiebolagslagen icke är av någon större praktisk betydelse, och vid sådant förhållande vågar jag tro, att kammaren vill giva utskottet rätt uti, att det icke är skäl att nu genast skriva om denna sak. Det är det så mycket mindre, som man i alla fall kan antaga, att under den närmaste framtiden kunna komma att påvisas flera andra mera praktiskt betydelsefulla brister i aktiebolagslagen, samt det torde vara lämpligt att man i sinom tid får verkställa en fullständig revision av hela denna lag.

Det klagas så mycket nu för tiden över, att det är så många kommittéer som tillsätts. Jag vill icke inlåta mig på ett bedömande av i vad mån denna klagan är befogad eller icke. Men så mycket är säkert, att om riksdagen skriver till Kungl. Maj:t för varje sådan liten teoretisk brist i lagstiftningen, som den herr Röing upptagit, ja då, mina herrar, få vi vara beredda på ett antal kommittéer mångdubbelt större än det, som vi nu ha. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Röing: Ja, det är alldeles riktigt som lagutskottets ärade ordförande sade, att det till sist verkligen lyckades att få Svenska Lloyd's bolagsstämma konstituerad, men det var, som jag nyss framhöll, efter förhandlingar, vilka varade nästan en hel dag; och sedan alla språkets okvädinsord hade använts, lyckades det äntligen, att aktieägarne kommo så pass mycket överens, att de kunde få bolagsstämman konstituerad. Nu spelar det för lagutskottet och dess ordförande en så stor roll, att jag icke i min motion kunnat påvisa mer än ett enda exempel. Det trodde jag var av mycket underordnad betydelse. Huvudsaken torde väl vara: Finnes det en brist eller finnes det icke en brist i lagen? Finnes det en brist, borde väl en ändring göras, finnes ingen brist, bör en sådan ej göras. Det är alldeles uppenbart, att en brist finnes, det har lagutskottet medgivit; då anser jag, att utskottet kunde ha varit med om att försöka få en ändring till stånd.

Det är för övrigt icke bara denna detalj i aktiebolagslagen lagutskottet ställt sig avvisande mot, utan jag ber att få hänvisa till ett lagutskottsbetänkande över en motion vid fjolårets riksdag, som frambars av herr Hamrin från Jönköping, vari han påpekade ett annat missförhållande i vår aktiebolagslag. Han hade hämtat sitt exempel från en bolagsstämma här i Stock-

Ang. ändring
i lagen om
aktiebolag.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om
aktiebolag.
(Forts.)

holm, som på sin tid väckte mycket stort uppseende till följd av vissa manipulationer med dotterbolag och sådant. Även då slog lagutskottet dövörat till och ville icke vara med om en ändring i denna lag i en riktning, som var högst nödig och högst önskvärd. Jag vill som sagt herr talman icke framställa något yrkande.

Herr Persson i Norrköping: Efter det angrepp, som den föregående talaren riktat mot lagutskottet och dess oerhört reaktionära sinnelag, känner till och med jag mig manad att försvara utskottet, i synnerhet som jag känner mig fullt enig med utskottet i detta fall.

Herr Röing säger, att utskottet har benägenhet för att avstyrka alla enligt hans mening tillräckligt förnuftiga förslag som framkomma, men efter min uppfattning består lagutskottets avstyrkande tendens i att det avstyrker blott de oförnuftiga och ofullgångna motioner, som faktiskt väckas här och var. Jag ber att i detta sammanhang få säga, att det vore önskligt, att när herrar motionärer skola göra ihop sina förslag, de verkligen skriva så, att man kan få klarhet i vad de vilja, och skriva på det sättet, att man kan få något förnuftigt uppslag ur deras motioner. Men det är i många fall icke möjligt att få. Ibland visa motionärerna en tankelättja, som det är rent av underbart att finna hos en riksdagsman. Ibland förekommer det förslag, såsom det här förevarande, som man omöjligen kan gå med på. Ty vad är det herr Röing föreslår i motiveringen? Jo helt enkelt att giva bolagsstyrelse i uppdrag att uppgöra röstlängden. Ja, det är naturligtvis fördelaktigt för bolagsstyrelser, att de få i uppdrag att uppgöra röstlängden och därigenom göra sig mer och mer allsmäktiga över aktieägarna, men vad skola aktieägarna då säga om den saken? Det är icke så lätt att lösa denna enkla sak, som man föreställer sig. Då lagstiftarne skrevo denna lag, hade de sikte på, att det rakt icke gick att lösa frågan på det sättet, att man överlämnar saken till styrelsen, som gör röstlängden efter sitt behag. I vissa fall kan styrelsen ställas till ansvar. Ja, då blir det krängel med överklagande och annat. Bättre då som det är nu. Det påvisas blott ett enda fall i motionen, och det klarades i alla fall upp efter en dags överläggning.

Jag ber för mitt vidkommande få säga, att när lagutskottet avstyrker motioner är det åtminstone i vissa fall beroende på arten av motionärernas framställning. I övrigt kan jag i vissa andra fall ge motionären rätt, men jag ger honom icke rätt i detta särskilda fall.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Till en början vill jag till fullo instämman med den siste ärade talaren däri, att då en motionär kommer med ett förslag sådant som detta, det är lämpligt, att han på samma gång ger en anvisning om ett direkt sätt att avhjälpa den av honom påpekade bristen. Men i det stycket har motionären alldeles brustit.

Nu tror jag, att det är alldeles oriktigt av motionären, då han säger att när lagutskottet medgiver, att här föreligger en brist, utskottet även bör vara förpliktat att tillstyrka en skrivelse om saken till Kungl. Maj:t. Jag vill säga den ärade motionären, att jag åtager mig att på ett par timmars tid kunna uppleta åtminstone ett 50-tal minst lika betänkliga oegentligheter och brister i lagstiftningen här och där som den han nu påvisat, utan att det skulle falla mig in att ifrågasätta, att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t om var och en av dessa bristfälligheter.

*Ang. ändring
i lagen om
aktiebolag.
(Forts.)*

Motionären sökte i sitt första anförande att finna en mot-sägelse i lagutskottets ståndpunkt, då lagutskottet å ena sidan, jag tror det var i föl eller kanske det var för två år sedan, hade avvisat ett förslag med begäran om revision av hela aktiebolagslagen och å andra sidan i år icke velat vara med om ändring på denna speciella punkt. Jag tror, att om motionären vill tänka efter, han skall finna, att dessa båda ståndpunkter mycket väl låta förena sig. Det kan visserligen icke vara lämpligt att, ett par år efter det att en lag blivit antagen innan man varit i tillfälle att inhämta tillräcklig erfarenhet om densamma, skriva till Kungl. Maj:t och begära att få den fullständigt reviderad; det är icke heller lämpligt att skriva och begära en ändring i en praktiskt så obetydlig fråga som den förevarande. Men båda dessa ståndpunkter låta förena sig med den, att då några år fått gå och man i praktiken fått pröva på lämpligheten av lagen, man då kan vara med om en allmän revision av densamma.

Slutligen talade motionären här med verkligt patos om den där famösa bolagsstämman i Göteborg, där det hade gått så stormigt till. Det föreföll mig, att han ville giva lagstiftningen skuld för att man vid de förhandlingar, som i samband med stämmans konstituerande förekommo, hade »brukat alla språkets okvädinsord». Det är väl ändå litet hårt att begära, att vi skola skriva lagar, som kunna hindra hetlevrade aktieägare från att på det sättet bära sig illa åt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 7.

Till avgörande förelåg vidare andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i gällande föreskrifter rörande ansökning till stipendier för elever vid lantmannaskolor med flera undervisningsanstalter.

*Ang. ansökning
till stipendier
för elever vid
lantmannas-
skolor.*

I huvudsaklig överensstämmelse med en inom andra kammaren av herr *Lundgren* i Vendelsberg väckt, till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 18, hemställde utskottet, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida sådan ändring borde vidtagas av de paragrafer

Ang. ansökning
till stipendier
för elever vid
lantmannas-
skolor.
(Forts.)

i kungörelsen av den 29 juni 1912, som rörde stipendieansökningar för obemedlade och mindre bemedlade elever vid lantmannaskola, lanthushållsskola och teoretisk vinterkurs vid lantbruksskola i Norrland och Dalarne, att dessa ansökningar kunde få ingivas till vederbörande skolstyrelse i samband med inträdesansökningarna, och att den prövning av sådan ansökan, som nu tillkomme hushållningssällskapens förvaltningsutskott, finge verkställas av skolstyrelserna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr talman på begäran ordet till

Herr Hellström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Så här kort tid före riksdagens upplösning spelar det naturligtvis icke så stor roll, vilken ståndpunkt kammaren kommer att intaga till ett tillfälligt utskottsförslag om skrivelse till Kungl. Maj:t, ty det kommer ju ändå icke att föranleda någon positiv åtgärd; men det är givet, att det dock skulle vara ganska olämpligt, i fall kammaren skulle komma att genom anslutning till ett utskottsbetänkande binda sig vid en ståndpunkt, som vid noggrannare prövning kanske visade sig icke vara så synnerligen lämplig. Jag har därför ansett, att jag borde begagna mig av det tillfälle, som här erbjödes, att säga några ord gent emot det tillfälliga utskotts betänkande, som nu föreligger.

Som herrarna känna till, är det icke längre än $1\frac{1}{2}$ år sedan, eller 1912, som vi fingo en omorganisation av de lägre lantbruksundervisningsanstalterna; och i samband därmed höjdes anslaget högst väsentligt till understöd åt obemedlade och mindre bemedlade elever. Därvidlag godkände också riksdagen ett av kommitterade för ordnande av den lägre lantbruksundervisningen framställt förslag om nya grunder för utdelande av dessa bidrag. Nu har $1\frac{1}{2}$ års erfarenhet visat, att tillämpningen av dessa nya bestämmelser har varit förenad med en del olägenheter.

Motionären framhåller en del av dessa olägenheter, som äro av jämförelsevis mindre betydighet. Han säger t. ex., att pojkarna och flickorna, som skola söka de här stipendierna, äro ovana vid uppsättande av handlingar och knappast känna till hushållningssällskapens förvaltningsutskott, samt att detta föranleder besvär och skrivelser för hushållningssällskapen och andra korporationer. Det är oväsentliga saker. Det är mycket svårare olägenheter, som visat sig. Så t. ex. det förhållandet, att de olika skolformerna fått anslag beviljade på särskilda titlar, och då kan det hända, att det icke kommer in så många ansökningar från personer, som vilja genomgå t. ex. en lantmannaskola, att hela det för dessa skolors genomgående anvisade anslaget utnyttjas, under det att det finnes så många ansökningar för genomgående av en annan skola, t. ex. lanthushållsskola, att många sökande till dessa skolor bli utan stipendium.

Det har vidare visat sig den olägenheten, att en del elever,

som fått stipendium, ej kommit att fullfölja sin avsikt att in-
finna sig vid skolan. Men stipendierna äro bundna, och här-
igenom hava en del andra elever, som behövt understöd, icke
kunnat få det.

*Ang. ansöknin-
g till stipendier
för elever vid
lantmanna-
skolor.*

(Forts.)

En annan olägenhet, som är ganska väsentlig, är den, att man icke har möjlighet att kontrollera förvaltningsutskottens sätt att sköta den här saken. Man är icke säker på att detta går efter enhetliga grunder; och det har uttalats misstankar om att vissa förvaltningsutskott skulle vara för frikostiga och lämna bidrag åt elever, som strängt taget icke hava behov därav.

Det är sålunda, utöver de svårigheter som motionären framhållit, ganska väsentliga anmärkningar som kunna göras, men därav får man icke draga den slutsatsen, att den av motionären här föreslagna metoden är den lämpligaste för olägenheternas avhjälpan. Han tror, att olägenheterna skulle avhjälpas därigenom att man överflyttade handhavandet av dessa ärenden från hushållningssällskapens förvaltningsutskott till skolstyrelserna. Men så är rakt icke förhållandet. Den nuvarande anordningen att låta förvaltningsutskotten fördela dessa stipendier har vissa mycket vägande skäl för sig, och jag skall anföra några av dessa skäl.

Det första och viktigaste av dessa skäl är, att man nu har en möjlighet att låta dessa fattiga pojkar och flickor, som vilja genomgå en lägre lantbruksundervisningsanstalt, redan innan de komma till skolan få reda på att de med säkerhet hava att påräkna ett understöd, ifall de äro obemedlade, av 25 kronor i månaden, och ifall de äro mindre bemedlade, av 15 kronor i månaden.

Den nuvarande anordningen har vidare den stora fördelen, att anslaget till en viss landsända icke är beroende av antalet skolor, som finnas i den landsändan, utan fördelas av landbruksstyrelsen efter andra grunder, så att även sådana hushållningssällskapsområden, där man icke ansett sig hava råd att inrätta så många skolor, dock kunna få sin del av detta anslag. Jag vill också påpeka, att detta icke är ett anslag avsett att understödja skolorna, utan ett anslag avsett att understödja den mindre bemedlade befolkningens ungdom, som önskar få utbildning i jordbruk.

Dessutom följer med denna anordning den stora fördelen, att den som fått ett dylikt understöd har rättighet att bege sig till vilken skola som helst. Den har även vissa andra fördelar med sig, som jag nu icke vill upptaga tiden med att gå in på. Jag tycker emellertid, att de tre synpunkter, jag här framhållit, böra vara alldeles tillräckliga för att motivera ett bibehållande av den nuvarande anordningen. Vi skola komma ihåg, att detta anslag är ett fixt anslag. Helt annorlunda ställer sig saken, om riksdagen ville medgiva, att detta anslag finge bli ett förslagsanslag, och jag tvekar icke att uttala som min bestämde mening, att det enda riktiga sättet att undanröja alla

Ang. ansökning
till stipendier
för elever vid
lantmannas-
skolor.
(Forts.)

svårigheterna vore om riksdagen förklarade, att detta anslag finge bli ett förslagsanslag. Prövningen av ansökningarna kunde då överflyttas till skolstyrelserna. Effektiv kontroll över att medlen användes med den försiktighet och den omsorg, som är nödvändig, då det gäller så stora understödsbelopp, kunde ske genom lantbruksstyrelsen. För detta ändamål finnas redan organ i statens inspektörer över den lägre lantbruksundervisningen. Om saken ordnades på det sättet, skulle man kunna vinna samma fördelar, som man har genom den nuvarande anordningen då förvaltningsutskottet pröva ansökningarna. Därigenom skulle också, såvitt jag kan förstå, alla de olägenheter, som visat sig vidlåda den nuvarande anordningen, bli undanröjda.

Jag tager mig därför friheten att göra en hemställan till den ärade motionären, som har ett så livligt intresse för folkbildningsarbetet och för undervisningen på lantbrukets område, att han ville ett annat år upptaga den frågan och söka få riksdagen med på, att detta anslag finge göras till ett förslagsanslag, samtidigt med att man skaffade sig fullgod garanti för att stipendierna icke utdelades åt andra än sådana, som verkligen vore i behov av dem.

Såsom herrarna säkerligen inse av vad jag nu yttrat, kan jag icke vara med om att bifalla vad som här föreslås av första tillfälliga utskottet, utan anser mig tvungen att yrka avslag på utskottets hemställan.

Med herr Hellström förenade sig herr *Söderberg* i Hobbarn.

Härpå anförde:

Herr *Lundgren* i Vendelsberg: Herr talman, mina herrar! Det kan ju, såsom den föregående ärade talaren framhållit, vara onödigt att nu anställa någon debatt om de tillfälliga utskottets betänkanden, då ju dessa betänkanden i de flesta fall icke komma att leda till några riksdagsskrivelser.

Jag skall emellertid be att få säga några få ord med anledning av den föregående ärade talarens anförande.

Den motion, som här blivit framförd, har tillkommit på grund av uttalade önskingar från många av dem, som ha stort intresse av densamma, nämligen från lärare och styresmän vid lantmannas- och lantbruksskolor. Enigheten bland dessa synes i detta hänseende vara ganska stor. Sålunda har t. ex. lantbrukslärarnes förening på möte här i Stockholm i höstas uppdragit åt sin styrelse att i sin mån verka för motionens syfte. I utskottet voro också alla eniga om detta syfte och av alla de för saken intresserade medlemmar i denna kammar, med vilka jag talat om densamma, har jag icke hört någon mer än den föregående talaren, som haft något att invända mot utskottets förslag. Nu vill jag för min del på intet vis förringa doktor Hellströms kompetens att bedöma denna fråga, och jag

skall också gärna instämma i den sista delen av hans yttrande. Men jag undrar likväl, om doktor Hellström har tillräcklig erfarenhet av huru bestämmelserna i den nu ifrågavarande kungörelsen verka i det praktiska livet. Ty det må ju erkännas, att det är få, som icke funnit att just i denna här nämnda kungörelse ett och annat borde förändras till det bättre, något som ju även doktor Hellström medgivit.

Ang. ansökning till stipendier för elever vid lantmannaskolor.
(Forts.)

Då det nu försports från kungl. lantbruksstyrelsen, att vederbörande där äro betänkta på att föreslå Kungl. Maj:t åtskilliga ändringar i samma kungörelse, och då utskottet i någon mån mildrat motionens kläm, så undrar jag, om det skulle kunna vara någon risk för kammaren att biträda utskottets hemställan, som som ju endast går ut på att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande även de i motionen framställda önskemålen.

Om jag nu skulle ingå på ett närmare bemötande av den föregående ärade talarens anförande, skulle det ju i huvudsak till ett återgivande av den motivering, som förekommer i utskottets betänkande. Jag ber därför endast få hänvisa till denna motivering och inskränker mig till att göra blott ett par erinringar. Det är först beträffande den siste ärade talarens förmodan, att det skulle vara en stor förmån för eleverna att redan långt före kursens början erhålla kännedom om, huruvida de få stipendier eller icke. Det kan ju icke förnekas, att så är, men alldeles samma förmån synes mig kunna erhållas, även om eleverna med sina ansökningar få vända sig till skolstyrelserna.

Det har vidare av många blivit framhållet såsom olämpligt, att eleverna enligt nu gällande bestämmelser med sina ansökningar måste vända sig till två myndigheter i stället för till en, nämligen såväl till hushållningssällskapens förvaltningsutskott som till skolstyrelserna, medan de enligt motionärens mening endast skulle ha att vända sig till skolstyrelsen, i vilket senare fall saken förenklas och onödigt skriveri undvikes. Det kan väl icke ifrågasättas, att icke en skolstyrelse har samma kompetens att bedöma dessa ansökningar som ett förvaltningsutskott, i all synnerhet då man betänker att styrelserna för vårt lands folkhögskolor liksom även styrelserna för lantbruks-skolorna i södra och mellersta Sverige äga just denna befogenhet, utan att man försport, att några olägenheter därav uppkommit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekerot: Herr talman! Det är en praktisk omständighet, som jag skall be att få påpeka, och som är av betydelse vid avgörandet av denna fråga. Det är nämligen så, att då de olika hushållningssällskapen nu erhålla anslag till stipendier för eleverna i de olika länen, så beviljas vissa belopp för lantmannaskolornas elever, vissa för lanthushållningsskolornas elever och vissa belopp till eleverna vid småbrukarkurserna. I början tillämpades detta

*Ang. ansökning
till stipendier
för elever vid
lantmannas-
skolor.
(Forts.)*

så, att de penningar, som beviljats för de olika ändamålen, också skulle användas för just samma ändamål. Det har emellertid numera medgivits, att om det blir penningar över av de medel, som äro avsedda till stipendier för lantmannaskolornas elever, så har man fått rättighet att överflytta dessa penningar till lantbruksskolornas elever. Det har vidare medgivits, att om någon elev icke kommer till skolan och sålunda icke uppbär sitt stipendium, så har vederbörande förvaltningsutskott rättighet att använda penningarna till ett annat stipendium och tilldela detsamma åt annan man eller kvinna. Om stipendiet skulle bindas vid skolstyrelsen, utan att det vore möjligt att därvidlag göra någon överflyttning, så skulle de elever, som beslutat sig för att komma till skolan, men icke varit i tillfälle att komma till den kurs, som det från början varit meningen att de skulle deltaga i, icke kunna erhålla ett av de stipendier, som sålunda blivit över, och som utdelas såsom ett slags efterskörd. Därför är det av stor vikt, att det finnes en myndighet, som har att utdela dessa stipendier inom ett och samma län, och därigenom kommer detta att ordna sig lättare än om det endast vore vederbörande skolstyrelse, som hade prövningsrätten. Då jag själv haft litet med dessa saker att göra, så kan jag av erfarenhet säga, att det är ett ganska svårt arbete med dessa ansökningar; det är mycket skrivelser, detta dock icke så mycket beträffande eleverna utan fast mera hushållningsskapen, som skola underrätta eleverna och ge instruktioner, huru de skola gå till väga.

Jag skall även be att få rätta ett misstag, som den föregående talaren gjorde i slutet av sitt anförande. Han framhöll nämligen, att styrelserna för lantbruksskolorna i södra och mellersta Sverige hade denna prövningsrätt. Det ha de emellertid icke. De ha rätt att föreslå stipendiater, men det är lantbruksstyrelsen, som beviljar stipendierna.

Av dessa skäl och på grund av vad herr Hellström yttrat i sitt anförande nyss samt med hänvisning till den slutsats, vartill han kom, nämligen att saken skulle ställa sig olika, om detta anslag varit ett förslagsanslag, ber jag att få yrka avslag på motionen för närvarande.

Härmed var överläggningen slutad. Efter det herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen, fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

§ 8.

*Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om beredande av civilianställning åt underbefäl vid armén och flottan.

Uti en inom andra kammaren väckt, till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 58, hade herr *Lithander* yrkat, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes i mån av behov ytterligare utreda och till riksdagen inkomma med förslag till ordnande av frågan rörande civilianställning för underbefäl vid armén och marinen, i den mån så kunde ske genom planmässig civilianställning vid statens verk.

Ang. civilianställning åt underbefäl vid armén och flottan.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer av:

herr *Tengdahl*, som beträffande utskottets motivering gjort ett särskilt uttalande; samt

herr *Olsson* i Berg, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den avgivna motionen.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Olsson* i Berg, som yttrade: Då jag deltagit i utskottets behandling av detta ärende, ber jag få tillkännagiva, att jag icke kunnat dela mina ärade utskottskamraters mening rörande denna motion. Jag finner det förslag, som motionären här gjort, mycket beaktansvärt och har därför icke kunnat vara med om att i likhet med utskottsmajoriteten avstyrka detsamma på ett så lättvindigt sätt, som här skett, nämligen på den grund att försvarsberedningarna »haft sin uppmärksamhet fästad på frågan». Man vet ju icke, till vilket resultat försvarsberedningarna kommit, men för min del anser jag, att den utväg, som motionären i sin motion pekat på, är en av de bästa utvägar att lösa denna fråga och utgör ett viktigt led i våra försvarsåtgärder. Att en betryggande ställning för underbefälet är behöflig torde väl icke kunna förnekas, och nog är väl den anordning motionären här anger både praktisk och utförbar. Jag vill därför livligt ansluta mig till motionen och tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till min reservation.

Vidare anförde:

Herr *Lundgren* i Vendelsberg: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen inom utskottet av denna herr *Lithanders* motion yppade sig ganska olika meningar beträffande själva den sak, motionen omfattar. Utskottet ansåg sig emellertid icke behöva taga någon ställning härtill, då utskottets flesta medlemmar voro ense därom, att de måste avslå motionen på rent formella skäl. De flesta av oss i utskottet ha nämligen gjort förfrågan om saken hos medlemmar av försvarsberedningarna och av dem fått visshet om, att denna fråga, och icke endast denna fråga, utan ock de särskilda synpunkter, som i motionen lagts på densamma, av försvars-

Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.
Forts.)

beredningarna blivit beaktade och upptagna till prövning. Även om vi, såsom herr Olsson i Berg påpekade, icke kunnat göra oss förvissade om till vilket resultat försvarsberedningarna kommit, veta vi dock, att saken där varit före, och under sådana förhållanden kan det väl icke vara skäl för kammaren att nu skriva till Kungl. Maj:t med anhållan att detta ärende ånyo måtte upptagas till behandling.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Göteborg: Herr talman! Herr Lithander har begärt att i möjligaste utsträckning underbefålet vid armén och flottan måtte vinna anställning i statens verk, och han har anfört att auktoriteter anse detta vara a och o för att det skulle vara möjligt för armén och flottan att få sitt behov av underbefäl tillfredsställt. Jag tror att det hade varit nyttigare och förständigare av motionären, om han hade vänt sig till andra auktoriteter, nämligen manskapet och underbefålet självt. Jag undrar, om de hade svarat, att civilanställningen är a och o. Jag tror, att de hade anfört helt andra synpunkter. De hade nog sagt, att det först och främst är nödvändigt att man bereder större befordringsmöjligheter för dem i armén och flottan och de hade kanske också framhållit önskvärdheten av bättre skolor och möjligen även bättre behandling.

Motionären har begärt, att i möjligaste utsträckning dessa underbefäl skulle vinna anställning i statens verk. Men det ha de ju redan. Det är ju bekant, att utom statens tjänst t. ex. vid våra större polisverk antagas uteslutande underbefäl från armén och flottan. Jag är alldeles säker på, att herr Lithander icke skall kunna finna tio man vid exempelvis Göteborgs poliskår, som icke varit underbefäl vid armén eller flottan. Och i statens verk ha de företräde. Jag vill i detta sammanhang påminna om vår gamla instruktion för tullverket, där det står tydligt, att f. d. militärer ha företräde till vissa underordnade platser. Det är ju icke något annat herr Lithander har begärt. Han har ju visserligen åberopat, att man i Tyskland och Frankrike lämnat företräde åt f. d. militärer, men det är icke så, att de där ha den uteslutande förmånsrätten. I det verk jag tillhör, nämligen tullverket, ha f. d. militärer, såsom jag nyss påpekade, ofta företräde, och i Tyskland och Frankrike framträder detta förhållande än mera, åtminstone beträffande gränsbevakningen, men däremot åtminstone i Tyskland står det fritt för civila att söka anställning vid de olika lokaltullförvaltningarna.

Jag tror sålunda icke, att riksdagen har någon anledning att bifalla motionärens framställning om skrivelse till Kungl. Maj:t, ty det är redan nu så, att militärer ha mer än tillräckligt företräde, för den händelse nämligen vederbörande förvaltningar följa de föreskrifter Kungl. Maj:t en gång utfärdat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.
(Forts.)

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Utskottet har, såsom synes, grundat sitt avstyrkande av motionen därpå, att utskottet från försvarsberedningarna fått det meddelandet, att försvarsberedningarna »haft sin uppmärksamhet fästad på» den föreslagna anordningen. Det skulle mycket förvånat mig, om försvarsberedningarna icke uppmärksammat den utväg, som i andra länder, där man har denna sak rationellt ordnad, ansetts vara den bästa. Men det är icke nog med att ha sin uppmärksamhet fästad på den, utan vad som för oss är av betydelse att veta och som skulle kunnat motivera ett avslag hade varit om utskottet förskaffat sig *förvisning* från försvarsberedningarna därom, att dessa även utarbetat och ämnade framlägga ett fullödigt förslag i den antydda riktningen. Det skäl, som här är föreburet, synes mig däremot icke vägande. Det är ett mycket stort steg ifrån att endast hava sin uppmärksamhet riktad på saken och till att komma med något, som verkligen motsvarar vad denna viktiga sak kräver.

När den förre statsministern höll sitt tal i Karlskrona, berörde han där ganska ingående frågan om underbefålet. Han konstaterade, att vakanserna vid vissa regementen vuxit ända till 33 % och angav såsom utväg till att lösa den svårighet, som därigenom uppstått, uttagande av 10 % av de värnpliktiga till underbefäl och förlängning till 500 dagar av övningstiden för den ungdom, som kommer från universiteten och de övriga högre bildningsanstalterna. Men det nämndes icke ett ord om den utväg, som i andra länder visat sig vara den bästa att lösa denna fråga och som auktoriteter inom militären angivit vara den riktiga. Det var denna omständighet, som gav mig anledning att genom en motion peka på detta förhållande och även gav mig grundad anledning att tro, att försvarsberedningarna icke skulle komma med något utförligt förslag i den riktningen.

Det är dock ett mycket viktigt statsändamål att vidtaga åtgärder till fyllande av dessa vakanser inom armén och flottan. Vi ha senast i eftermiddag i en kvällstidning sett omnämnt, att vissa av flottans fartyg icke kunna gå ut på sådana övningar, som varit planerade, därför att det fattas underbefäl och fattas manskap. Motionen har avsett påpeka en väg att lösa den svårigheten och varigenom man, samtidigt därmed att man tillgodosåge det viktiga statsändamålet att få underbefälsfrågan ordnad och vakanserna fyllda, också skulle försäkra sig om, att man, i främsta rummet inom de olika statsverken, finge en för de platser, som här avses, synnerligen duglig kår. Man skulle således vinna två saker, nämligen dels stödjande av försvaret och dels en tillfredsställande ordning i detta hänseende uti verken.

Det har antytts, att man skulle genom premier eller ökad avlöning kunna få denna fråga löst, men — och detta vill jag särskilt säga till sparsamhetsvännerna inom kammaren — vi ha fak-

Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.

tiskt ej råd att lösa frågan på den vägen. Det har visat sig i Tyskland att detta blivit för dyrt och det är därför Tyskland nu använder sig av civilianställning i mycket stor utsträckning och på denna väg lyckats lösa frågan.

(Forts.)

Herr Bengtsson nämnde, att saken redan tillämpades vid statens verk och anförde såsom exempel härpå att våra poliskårear i allmänhet rekryterades med förutvarande militärer. Jag vill då påpeka, att polisverken icke äro några statens verk, utan kommunala institutioner och att de antaga militärer beror därpå, att de, som varit underbefäl och vilja fram, de veta, att om de ha ett gott betyg från sin militära tjänstgöring, bli de framför andra antagna till poliskåreerna. Men de bli icke antagna i den utsträckning, som är behöflig för att fylla vakanserna, och de bli icke antagna i den utsträckning, som är behöflig i främsta rummet i statens verk, därför att vi sakna organisation. Vi behöfde ha en civilianställningsbyrå eller något dylikt, som ständigt ordnade saken på sätt som sker i Tyskland och Frankrike, de länder som ha sitt försvar bäst ordnat.

En reservation finnes fogad vid utskottsbetänkandet, i vilken förordas ett slags avancemang, en möjlighet så att säga för varje menig man att bära en marskalksstav i sin ränsel, d. v. s. att kunna avancera fram till högre poster. Ja, det må gärna vara var och en väl unnat, som kan göra det, men jag tror, att den som har en sådan begåvning kommer bättre fram, om han vill följa de vägar, som nu i alla länder anses vara de riktiga för att kunna vinna militär utbildning och fulländning. Och jag vill fråga herr Tengdahl: skulle vi verkligen vilja se våra värnpliktiga vid kritiska tillfällen under befäl av personer, som äro mycket väl ägnade att fylla befälsplatser inom de lägre graderna, men som icke ha den utbildning för de verkligt kritiska lägena, som endast kan vinnas genom en högre utbildning?

Jag vill till sist uttrycka den förhoppningen, att när försvarsfrågan nu kommer under speciell behandling, denna viktiga fråga rörande civilianställning såväl för arméns som flottans underbefäl skall vinna sådant beaktande att vi få en fullständig och god lösning.

Jag ber emellertid, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till den av herr Olsson i Berg avgivna reservationen.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! När den ärade motionären såsom skäl varför han väckt sin motion anför den frånvaro av omsorg för denna civilianställningsfråga, som skulle hava gjort sig gällande i förre statsministerns Karlskronatal, så vill jag säga, att då har anledningen fullständigt bortfallit numera, ty nu vill väl icke motionären ifrågasätta, att icke ett brinnande intresse för frågans lösning efter de riktlinjer, han anser vara de bärande, kommer att råda hos den nya regeringen. Sålunda borde han väl kunna ge sig till tåls med lösningen av frågan, tills man får se vad regeringens blivande försvarsproposition kommer att

innehålla. Emellertid är det ju så med denna civilanställningsfråga, att den icke är så lätt rangerad som vissa personer tro. Det är icke nog med att vi få ett riksdagsbeslut i frågan, för att förste bäste person, som gått igenom ett regemente och passerat graderna till distinktionskorpral eller kanske kommit högre upp på rangskalan, genast skall besitta alla de egenskaper, som skola ge honom företräde framför alla andra människor, när det gäller att få en anställning. Den här frågan är av mycket stor betydelse för alla de personer i samhället, som få redan vid tidigare år börja bryta sig en bana och få gå flera år som extra-extra och extra ordinarie. När de sedan nått den poäng, att de skulle kunna få en fast anställning, så kommer strax en herre från ett regemente och säger: Var så god, jag har företrädesrätt. Tro herrarna verkligen, att försvarsfrågan som sådan löses på så enkelt sätt, att man genom ett sådant arrangemang skapar starkt försvar här i landet, skapar förutsättningar rent av för att lösa den synnerligen invecklade frågan om underbefäl? Det tror jag för min del icke, utan den får nog kombineras med en hel del andra saker.

Uti detta synnerligen bekymmersamma spørsmål har jag haft många funderingar på, hur man skulle kunna ordna saken. Var gång jag försökt draga ut konsekvensen ur denna civilanställningsfråga, sådan som den i allra första ögonblicket ter sig, så har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att den civilanställningsfråga, som man tänker sig kunna lösa genom att skicka folk från regementena in på de olika banorna och där ge dem något slags företrädesrätt, får man fundera på mer än en gång, innan man tar itu med densamma.

Nu kan jag ju säga, att under ärendets behandling på ett tidigare stadium i en församling, där jag varit med, har man försökt att från flera utgångspunkter tillgodose det önskemål, som motionären gjort sig till folk för, nämligen att genom särskilt beviljade förmåner binda folk vid regementena, så att man skulle ha kvalificerade personer till att utbilda de värnpliktiga. Men det är ju ganska naturligt, att det icke går bara med en sådan lös-brytning, som här ifrågasättes, att bringa reda i hela detta invecklade spørsmål. Jag tror, att det är riktigare att biträda det slut, vartill utskottet kommit, och när nu motionären icke behöver befara, att ej denna fråga från hans utgångspunkt skall bli beaktad i den blivande försvarspropositionen, så kan det ju icke göra något, om andra kammaren nu icke skulle besluta i överensstämmelse med hans yrkande.

Motionären har vänt sig mot en av reservanterna, som ifrågasatt, att underofficerare skulle genom viss överbyggnad på sin utbildning kunna bli kompetenta till någonting mer än att tjänstgöra i arméns lägre funktioner. Vad är det då för förskräckligt nyckel, som skiljer i underlag två personer, av vilka den ene går fram i underofficersgrad och den andre på officersbanan? Det är studentexamen, som skiljer dem. Är det alldeles omöjligt att tänka sig ett sådant arrangemang, att, när en distinktionskorpral avlagt

*Ang. civilanställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.
(Forts.)*

Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.
(Forts.)

sin underofficersexamen, han kan få en påbyggnad på den, som gör honom skickad att vara en utomordentlig truppkari? Detta är ju endast en undervisningsfråga. Vill man beträda den vägen att ytterligare utbilda manskapet, så behöva vi icke bli i avsaknad av dugliga truppleddare. Eller rättare sagt: icke blir det svårare att få dugliga truppleddare, om vi tänka oss, att det blir en påbyggnad på underofficersexamen, som tillåter underbefålet att beträda den heliga officersbanan. Det blir kanhända svårare att konkurrera för dem, som fordra framgång i livet, därför att de bära ett namn av rang, deras värdighet så att säga flyttas ner på ett lägre plan. De, som ha de största möjligheterna, pedagogiska och andra, trots att de icke tagit studentexamen, kunna bli utomordentligt präktiga karlar i vår armé, så icke behöver motiönären vara ledsen för, att en sådan åtgärd skall verka nedsättande på armén.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Månsson: Civildförsörjningen är ju egentligen ett påhitt i de militaristiska eller reaktionära stater, där man behöver en stor underofficerskår, men där man vill hålla den nedtryckt, och samtidigt vill för penningklassens söner, delvis också för överklassens, förbehålla officersgraderna, oavsett om penningklassens söner äro de tappreste och dugligaste officersämnen eller icke.

Jag har under fjolåret i samband med behandlingen av femte huvudtiteln yttrat mig om de här sakerna, jag vill i kväll upprepa det gamla slagordet: Kartago måste förstöras, gränsen mellan underofficerare och officerare måste rivas. Detta är för mig en samvetssak, och jag kommer att bekämpa varje förslag till utsträckning eller komplettering av försvarsväsendet, där icke den saken är beaktad. Det är ett misstag att tro, att civildförsörjningen skapar dugliga underofficerare såtillvida att denna civildförsörjning skulle locka det mest dugande folket till armén som volontärer, och att därur skulle sällas ut en duktig underofficerskår. Jag tror tvärtom, att det är så, att om civildförsörjningen lockade i bakgrunden, skulle alla de, som inte äro riktigt säkra på att vingarna bära dem ute i livet, som äro rädda för att arbeta och ta ett tag, komma i hopar till armén och flottan för att där gå igenom några hundår och sedan få komma i lä i sin återstående livstid bakom civildförsörjningen. Det bleve just en skön underofficerskår!

Min mening är, att armén och flottan är till för kriget och icke för lek och parad, och är den till för kriget, skall den icke dansa för leken och paraden, varken i de högre eller i de lägre graderna, där skall man ha det dugliga folket, ej dem som söka lä.

Naturligtvis är det även en ekonomisk fråga, som det här gäller. Klart är att, när arbetslönerna stiga i det civila livet, en befattning, där man får så litet betalt som man för närvarande får i arméns och flottans underofficerskårer, skall te sig föga lockande för landets arbetskraftiga ungdom. Då måste något till-

komma, som lockar dugligt folk. Vad är det? Jo, att man tar ungdomarna vid 15, 16 eller 17 år eller så tidigt, som man kan taga dem och säger till dem, att staten icke ikläder sig några framtidsförbindelser för dem, men att de, som kunna taga korprals-examen, skola få ta den examen och att de, som kunna taga underofficersexamen, få ta den och slutligen att de, som kunna gå igenom officersexamen, skola få ta denna. Vägen skall vara klar från korpral till general och fältmarskalk. För övrigt skall staten icke ikläda sig annan förbindelse än för skolundervisningen och i ersättning för denna skola eleverna tjäna viss längre tid i armén och flottan. Jag är säker om, att med det anseende, som officerskåren har i vårt land och andra länder, skulle denna utsikt vara tillräcklig att locka in många av vårt lands duktiga ungdomar i armén och flottan för att tävla om officersbeställningarna.

*Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.
(Forts.)*

Man frågar, hur beväringarna skulle känna sig, om den man, som är bra till befäl i lägre grad, skulle föra befäl över dem i högre grad. Jag antar, att meningen bakom orden skulle vara: jag undrar, hur de förmögnas, överklassens och millionärernas söner skulle känna det, om de bleve kommenderade av en statarpojke eller en bondpojke. Hur de känna det intresserar icke mig, huvudsaken är att de lyda vare sig det är en bondpojke eller en millionärspojke, som kommenderar.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Tengdahl: Jag skulle kunnat nöja mig med att instämma med min vän Månsson, vars förträffliga anförande var sådant, att jag kände det, som om han talade ur djupet av mitt eget hjärta. Eftersom jag emellertid begärt ordet, ber jag att få säga något, särskilt till bemötande av herr Lithander. Han säger, att det är ett statsändamål, att underbefäl vinna civil anställning, och ett mycket stort sådant ändamål. Då vill jag fråga, om det icke även kan betraktas som ett stort statsändamål — och detta i första rummet — att detta underbefäl vinner befordran inom den bana dess medlemmar en gång valt och på grund av utsikten härtill får känna med sig att de arbeta med oviss glädje och icke med suckan. I detta sammanhang är det för övrigt ett psykologiskt faktum, som det förvånar mig, att herr Lithander och hela högern med honom förbiser. Det är ju nämligen att förmoda att — åtminstone enligt min livliga övertygelse — ett stort antal personer skulle tjäna kvar, även om de inte alla kunde bli befordrade, om de bara visste, att de hade chanser att bli det. De kunna ju icke bli generalpersoner alla, det är varken min eller Månssons mening, men vi anse, att *folket skall ha möjligheterna*. Så länge de icke ha några chanser på den ena eller andra banan, så tjänar det egentligen ej något till, om vare sig den ena eller andra regeringen låter professor Sundbärg eller någon annan i och för sig duktig karl företaga aldrig så genialiska och vidlyftiga emigrationsutredningar.

Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.

Herr Lithander säger att, om vi åstadkomma civilanställning för underbefålet, så skola vi få en duglig kår av tjänstemän. Hur kan herr Lithander garantera detta? skulle jag vilja fråga. Principiellt ställer sig saken för mig så, att jag ställer mig ytterst skeptisk gentemot den tendensen, att personer, som ej äro utbildade för ett visst yrke, utan äro förtrogna med ett helt annat, skulle kunna gå före andra, som redan nått utbildning i ifrågavarande yrke, ock vunnit denna utbildning i helt andra och måhända bättre skolor än de rent militära. Innan man gör dessa tvärsäkra påståenden, som herr Lithander kommer med, så skall man ha klart för sig, att dessa militärskolor äro så förträffliga, att man kan rekommendera deras elever med förbigående av dem, som gått igenom andra skolor. Men ifråga om de militära skolornas förträfflighet ställa sig uppgifterna för närvarande minst sagt mycket divergerande.

(Forts.)

Herr Lithander ställde till mig den frågan, om jag skulle vilja se underhaltiga befälspersoner föra befäl över olika fördelningar. Något sådant är naturligtvis icke alls min mening. Jag vill icke skapa ett dåligt och ett gott befäl, utan jag vill ha ett enda slags befäl och anvisa en enda väg att bli detsamma, och den vägen är just den, som herr Månsson här skisserat. Jag vill i likhet med honom lägga om arméns skolväsende, så att man icke skall behöva utgå ifrån och anse för alla tider fastslaget, att det skall bestå en oerhörd klyfta mellan manskap och officerare. Jag vill som sagt icke hava två sorters officerare, utan jag vill ha *en* sort, och jag påstår, att alla de kunskaper, som ingå i studentexamen, för såvitt dessa kunskaper äro behöfliga, kunna mycket väl givas i de militära skolorna på ett fullt lika tillfredsställande sätt som i de officiella studentfabrikerna, de s. k. allmänna läroverken. Detta är som sagt endast en organisationsfråga, och en enkel sådan, såvida man vill själva saken, d. v. s. ett förnuftigt skolväsen inom armén. Innan vi lagt oss till med den rätta förståelsen för denna fråga, så visar det endast brist på blick för det hela att syssla med andra saker vid sidan om och som man möjligen kan taga upp senare, om det skulle visa sig, att man icke kan komma någon vart på den vägen jag här skisserat. Jag beklagar, att herr Lithander i likhet med högern icke vill förstå bottenskoleidén vare sig på det ena området eller det andra. Om han förstode denna idé, skulle han icke yttra sig så, som han gjort.

Ehuru jag med avseende på motiveringen står på en annan ståndpunkt än utskottet, och ehuru jag anser, att såväl reella som formella skäl tala för avslag å herr Lithanders förevarande motion, så anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Widlund: Herr talman! Man har svårt för att fatta det centrala i motionärens åskådning. Man vet å ena sidan icke, om han eftersträvar att nå den bästa möjliga utbildning för underbefålet, eller om han eftersträvar att få en duglig tjänstemannakår. Detta har för honom blivit i viss mån sammankopplade frågor.

Ett är emellertid säkert, och det är, att man icke kan — alldeles oavsett, huru man i övrigt tänker sig saken — åstadkomma bägge dessa resultat, som han sade. Ty, om man har en duglig, förstklassig underofficerskår, så är det därmed icke sagt, att medlemmar av densamma, eller sådana som vinna befordran till underofficer, t. ex. en distinktionskorpral eller konstapel, kunna bli lika dugliga tjänstemän. Ty det gives vissa säregenskaper, om jag så får uttrycka mig, som måste följa med militärpersoner i befälställning, om de skola vara eller bli dugliga sådana. Den, som haft nöjet att ledas av skolans av vår underofficerskår, har många gånger fått klart för sig, att det icke är riktigt ordnat härvidlag, som det nu är. Man borde av denna kår skapa något annat och mera, än vad som nu är fallet. Om herr Lithander verkligen eftersträvar underbefälsfrågans lösning, så vågar jag försäkra, att just den mur, som Fabian Månsson talade om så varmt, måste upprivas. Gör man så, så är mycket vunnit i avseende å underbefälsfrågans lösning. Det är ju klart att, om man skall tänka sig, att en lösning av denna fråga skall ske i den riktning, herr Lithander velat ställa i utsikt, detta skall innebära ett hinder för tillvaratagandet av underofficerarnas ställning vid regementena, och att detta befäl på så sätt skall gå tillbaka i avseende å sin tjänstemannaställning. Det har då uppstått två olägenheter i stället för de två goda saker, som motionären eftersträvat. Man har i viss mån utmotat civilt folk, som är mera dugligt och praktiskt inom den civila anställningen än militärerna, och man har samtidigt borttagit personer från underofficerskåren, som kunnat vara utmärkta befälsmän.

Det är således icke på denna väg, som frågan skall lösas, utan den måste lösas på ett annat sätt, och det är så, att man river bort den åtskiljande muren och släpper fram dugliga underbefälsmännen. Har man gjort detta, då har man också fört fram underbefälsfrågan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Endast ett par ord med anledning av herr Tengdahls direkta fråga till mig, huruvida jag kunde garantera dugligheten hos dem, som finge civilanställning. Jo, det kan jag göra på den grund, att erfarenheten från sådana länder som Tyskland och Frankrike bekräftar riktigheten av ett antagande i den riktningen, och även därför, att fackmän, som gjort denna fråga till föremål för specialstudier, kommit till samma uppfattning i denna sak, efter att ha gjort erfarenheter och rön på området.

Herr Månsson sade nu åtskilligt från sin speciella utgångspunkt och nämnde bland annat, att det skulle ställa sig svårt för mången att underordna sig, om t. ex. en statarpojke komme fram och bleve satt i en överordnad ställning. Härtill vill jag anmärka, att det enligt min mening finnes större möjlighet här i landet för dugliga personer att komma fram inom alla områden än i de flesta

*Ang. civilanställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.
(Forts.)*

Ang. civil-
anställning
åt underbefäl
vid armén
och flottan.
(Forts.)

andra länder, och det gives ju också många exempel på, att söner från de enklaste hem stigit upp till rikets högsta värdigheter. Det är icke fråga om att de, som vilja gå den militära banan, skola hindras från att fullfölja sin önskan härvidlag, de må nu komma från vilket hem det vara månne. Det är endast *dugligheten* framgången beror på, det torde icke behöva användas flera ord om den saken.

Så vill jag till sist säga, att det centrala verkligen är underbefälens utbildning, detta är huvudsyftet, och på samma gång man fyller det, strävar man efter att få en god och duglig tjänstemannakår på de civila platser, som kunna komma ifråga.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Olsson i Berg avgivna reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Ang. åtgärder
för höjande
av den personliga
hygienien.

Slutligen föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för höjande av den personliga hygienien; och begärdes ordet därvid av motionären

Herr Lindhagen, som yttrade: Då andra kammaren upplöses i nästa vecka, skulle det, även om det kunde lyckas mig och andra nationens vänner att i år liksom 1912 genomdriva ett bifall till min motion, icke leda till något resultat, då ju frågan icke kan hänvisas till första kammaren. I detta ögonblick av allmän trötthet skall jag därför, herr talman, icke göra något yrkande, men jag och de, som härvid delat min mening, förbehålla oss att få komma igen vid ett annat tillfälle, antingen det nu blir vid nästa riksdag, om vi nämligen då bli återvalda, vilket vi ju ej veta, eller vid något annat tillfälle, och då skall jag be att få sampråka litet med utskottet i denna sak. Jag har således, herr talman, nu intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

nr 1, till riksdagsbeslutets ingress;

nr 2, till riksdagsbeslutets slutmening; och

nr 3, till paragraf i riksdagsbeslutet angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i andledning av väckta motioner angående åvägabringande av sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att bestämmelsen om kommunalstämmoprotokolls uppläsande i kyrka borttages;

nr 7, i andledning av väckt motion om tillägg till 37 § förordningen om landsting;

nr 8, i andledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för församling att utse ordförande i skolrådet; och

nr 9, i andledning av väckt motion om tillägg till 67 § förordningen om kommunalstyrelse på landet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 10, i andledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återlämnande till vederbörande av fyra aktier i numera upplösta aktiebolaget Svappavaara malmfält;

nr 11, i andledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter hemmansägaren Andreas Moberg från Plombo Östergård i Stengårdshults socken;

nr 12, i andledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter arbetaren Nils Larsson från Ljusne;

nr 13, i andledning av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning, i avseende å post- och telegrafverket;

nr 14, i andledning av väckt motion om gratifikation åt professorn Gustav Sundbärg; och

nr 15, i andledning av väckta motioner om gratifikation åt framlidne vaktmästaren Per Albert Rydqvists änka;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i andledning av väckt motion om upphävande av tullen å saftbrunt;

nr 8, i andledning av väckt motion om ändring av rubrikerna nr 71 och 72 i tulltaxan;

nr 9, i andledning av väckta motioner om höjning av dagarvotet för kontrollörer vid sockertillverkningen; och

nr 10, i andledning av väckt motion om rätt för beskattningsnämnd att granska avgivna deklARATIONER;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, i andledning av väckta motioner om dels ändring i lagen om förbud mot handelds idkande under vissa tider av dygnet, dels ock meddelande av lagbestämmelser i syfte att på lämpligt sätt be-

gränsa den tid å sön- och helgdagar, under vilken matvaru-, frukt- och blomsterbutiker må hållas öppna;

nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande rätt för annan än präst i svenska statskyrkan att förrätta jordfästning;

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande revision av 23 kap. strafflagen;

nr 13 i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om lagstiftning angående bidrag av allmänna medel, annorledes än genom fattigvård, till underhåll åt barn av ogift moder samt övergiven eller frånskild hustru;

nr 14, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 47, med förslag till lag om kommission m. m., dels ock en i anledning av propositionen väckt motion; och

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om huru förfaras skall vid våld i by; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stat för veterinärhögskolan m. m. jämte tre i ämnet väckta motioner.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Stårte	under 8 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
» <i>Bengtsson</i> i Norup	» 6 » » » 27 »
» <i>Jespersion</i>	» 6 » » » 26 »
» <i>Odqvist</i>	» 2 » » » 27 »
» <i>Enderstedt</i>	» 4 » » » 27 » och
» <i>Jeansson</i> i Kalmar	» 2 » » » 2 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.